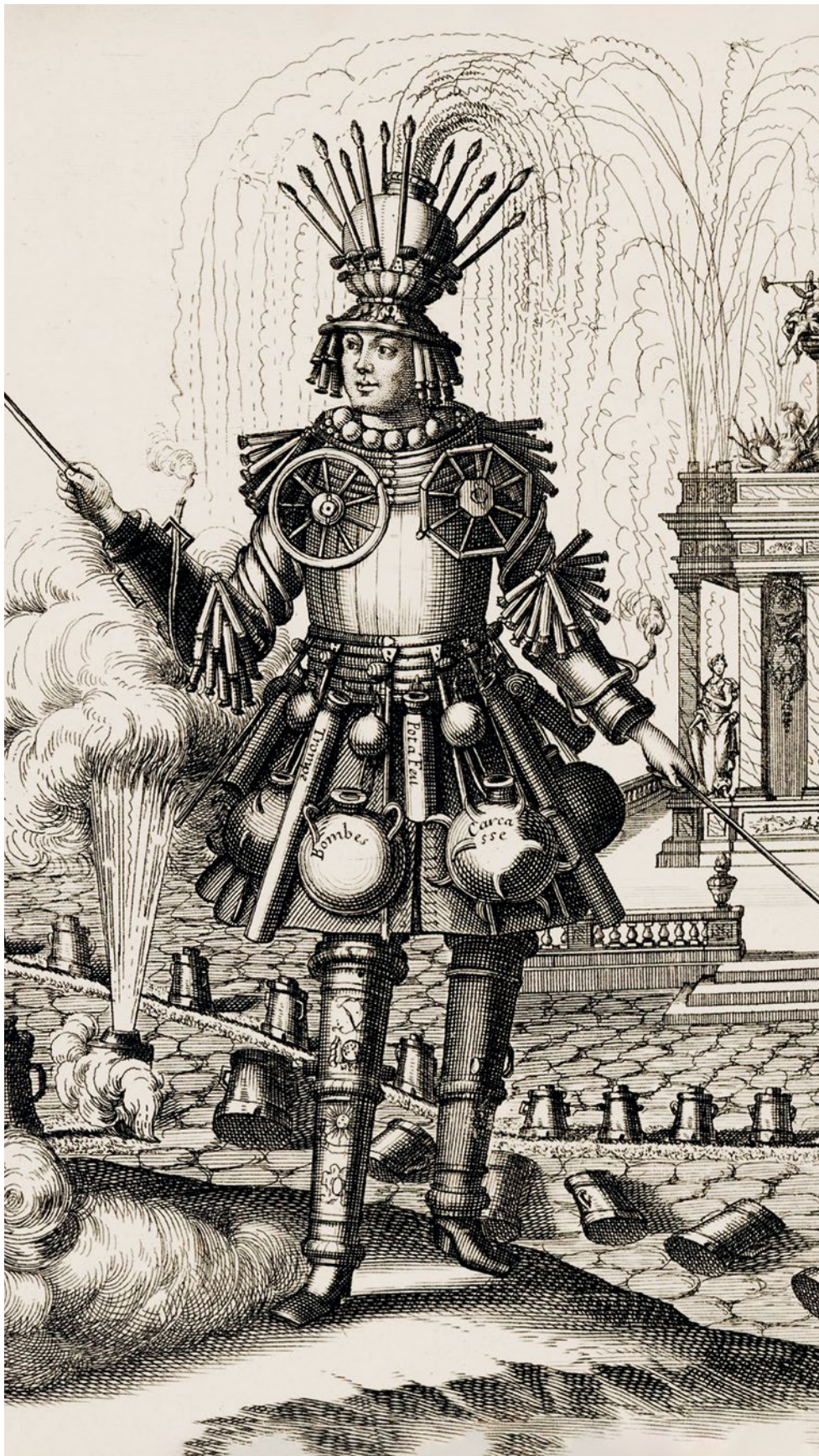

MUZEION

VÝSTAVA OHŇOVÁ DRAMATA: SYMBOL BAROKNÍ
OPULETNOSTI I VEDECKÉHO POKROKU (22)

↓ PŘÍBĚHY TRIENÁLE SEFO 2024 (10)

↓ SPOLUPRÁCE FOTOGRAFIE Z MUZEJNÍCH
SBÍREK VYRAZILY DO SVĚTA (32)

- 2 **STRUČNĚ DEN ARCHITEKTURY: PROJEKT SOMA**
NÁVŠTĚVNÍKY NADCHNUL / KAMEROVÝ PRŮZKUM
OBJEVIL V KRYPTĚ KATEDRÁLY SVATÉHO VÁCLAVA
DOSUD NEZNÁMÉ POHŘEBIŠTĚ / CHUŇO –
MONUMENT PODLE JARO VARGY
- 4 **FESTIVAL ŽIDOVSKOU MYSTIKU NAHLÍŽÍME**
Z ŠIROKÉ PERSPEKTIVY TRADICE I TAJEMSTVÍ
- 7 **FESTIVAL DNY ŽIDOVSKÉ KULTURY OLOMOUC:**
GOLEME, STŮJ! SVĚT OČIMA ŽIDOVSKÉ MYSTIKY
- 10 **PŘÍBĚHY TRIENÁLE SEFO 2024 CO V SOBĚ UKRÝVÁ**
MODERNÍ STŘEDOEVROPSKÉ UMĚNÍ?
- 18 **OHRADA SEFO SNY O CHUDOBE**
- 20 **10 OTÁZEK PRO...** MARTINU MERTOVOU,
KURÁTORU SBÍRKY ARCHITEKTURY
- 22 **VÝSTAVA OHŇOVÁ DRAMATA: SYMBOL BAROKNÍ**
OPULENTNOSTI I VĚDECKÉHO POKROKU
- 24 **EXPONÁT VÝSTAVY OHŇOVÁ DRAMATA**
- 26 **RESTAUROVÁNÍ VENDULA LÁTALOVÁ: DO OBRAZU**
MADONY SE SV. FRANTIŠKEM Z ASSISI A SV. JANEM
KŘTITELEM JSEM SE ZAMILOVALA
- 28 **VÝSTAVA DVA ŠKRÉTOVY OBRAZY MŮŽETE VÝJIMEČNĚ**
VIDĚT SPOLEČNĚ V ARCIDIECÉZNÍM MUZEU
- 30 **NOVÁ AKVIZICE MUZEUM ZÍSKALO DVĚ VZÁCNÉ**
BAROKNÍ KRESBY
- 32 **SPOLUPRÁCE FOTOGRAFIE Z MUZEJNÍCH**
SBÍREK VYRAZILY DO SVĚTA
- 38 **FOTOGRAFIE NOVÁ PUBLIKACE Z EDICE OLOMOUČTÍ**
FOTOGRAFOVÉ: MILENA VALUŠKOVÁ
- 40 **TRIENÁLE SEFO 2024 JE ZÁKLADNÍM**
KAMENEM LETOŠNÍHO PODZIMU
- 42 **LOUTKOVÉ DIVADLO V CENTRALU**
- 44 **EDUKACE INTERAKTIVNÍ ARCHITEKTONICKÝ MODEL**
OLOMOUCKÉ KATEDRÁLY / METAMORFÓZY BUDOU
ZKOUMAT NÁVŠTĚVNICKOU ZKUŠENOST / DEBATA
O ARTWASHINGU
- 46 **POEZIE CENA VÁCLAVA BURIANA TENTOKRÁT**
MÍŘÍ DO MAĎARSKA A POLSKA
- 48 **DÍLNA K67**

↑ Andreas Fogarasi, Devět staveb – odstrojeno
(InterContinental Praha), 2021

↑ Miloslav Stibor, Jíra 7, 1967

MUZEUM UMĚNÍ OLOMOUC
patří k nejvýznamnějším institucím
svého druhu v České republice.
Představuje výtvarnou kulturu
od nejstarších dob po současnost.
Zřizovatelem Muzea umění Olomouc
je Ministerstvo kultury České republiky.
Významně jej podporuje Olomoucký kraj
a Statutární město Olomouc.

MUZEUM MODERNÍHO UMĚNÍ
Denisova 47, Olomouc
ARCIDIECÉZNÍ MUZEUM OLOMOUC
Václavské náměstí 4, Olomouc
ARCIDIECÉZNÍ MUZEUM KROMĚŘÍŽ
Sněmovní náměstí 1, Kroměříž
/ Arcibiskupský zámek

OTEVÍRACÍ DOBA

MUZEUM MODERNÍHO UMĚNÍ
út – ne 10:00 – 18:00

ARCIDIECÉZNÍ MUZEUM OLOMOUC
út – ne 10:00 – 18:00

ARCIDIECÉZNÍ MUZEUM KROMĚŘÍŽ
listopad – únor zavřeno kromě akce:
Advent na zámku – otevřeno čtyři víkendy:
30.11. – 22.12. 2004 | 9:30 – 18:00
www.zamek-kromeriz.cz

SAMOSTATNÉ VSTUPNÉ

MUZEUM MODERNÍHO UMĚNÍ
stálá expozice: 100 Kč | snížené: 60 Kč

Trienále SEFO 2024
včetně stálé expozice
základní: 250 Kč | snížené: 150 Kč

ARCIDIECÉZNÍ MUZEUM OLOMOUC
stálá expozice: 150 Kč | snížené: 90 Kč

krátkodobé výstavy
GALERIE
základní: 80 Kč | snížené: 50 Kč

ZDÍKŮV PALÁC
říjen – březen: zavřeno

KOMPLET
základní: 250 Kč | snížené: 150 Kč

VSTUP DO OBOU BUDOV
základní: 400 Kč | snížené: 240 Kč

www.muoz.cz

MUZEION
ČASOPIS MUZEA UMĚNÍ OLOMOUC
čtvrtletník – číslo 4/2024
VYDÁVÁ: Muzeum umění Olomouc,
Denisova 47, 771 11 Olomouc
IČ: 75079950

TITULNÍ FOTOGRAFIE: Nicolas
de l'Armessin, *Habit d'Artificié*, 1690,
Bibliothèque nationale de France
ZADNÍ STRANA: Pavel Holeka: *Pe / Krajina rtů*
(detail), 2007, Knihovna Národního muzea

Vážené čtenářky, vážení čtenáři,

je až neuvěřitelné, jak se někdy mísí historie se
současností a budoucností. Hlavním tématem
Dnů židovské kultury Olomouc, které pořádá
od 10. listopadu 2024 Muzeum umění s další-
mi partnery, je židovská mystika zhmotněná
do postavy golema.

Díky filmům *Císařův pekař / Pekařův císař*
jej vidíme jako mohutnou postavu z hlíny,
která však nemá vlastní mysl – poslouchá jen
toho, kdo jej oživí šémem. Nepřipomíná vám
to něco? Není to jako AI, tedy umělá intelligen-
ce, která taky nemá vlastní vůli – čerpá z data-
bází internetu a je tak inteligentní jako člověk,
který s ní pracuje. Může produkovat falešná
videa stejně jako analyzovat životně důležité
rentgenové snímky.

Dny židovské kultury každopádně nabízejí
bohatý program pro laiky i odborníky a jeho
program najdete na dalších stránkách Muzei-
onu stejně jako příběhy artefaktů z Trienále
SEFO 2024, restaurování děl starých mistrů
či cesty sbírky fotografií MUO po světě.

Tomáš Kasal
PR manažer MUO

REDAKCE: Tomáš Kasal, Martin Šinkovský,
Helena Zápalková, Barbora Kundračíková,
Martina Mertová, Jakub Frank, David Hrbek,
Denisa Tessenyi, Hana Lamatová,
Marek Šobán

FOTO: Tereza Hrubá, Zdeněk Sodoma,
Markéta Lehečková, Vojtěch Duda,
Adéla Gehrová, Jakub Čermák

GRAFICKÝ DESIGN: publikum.design,
Petr Šmalec

TISK: PROFI-TISK GROUP, s.r.o.,
Chvalkovická 5, 772 00 Olomouc
NÁKLAD: 1000 ks | neprodejné
Registrace MK ČR E 22322
ISSN 2464-5710

Máte-li zájem dostávat časopis
v elektronické podobě pravidelně,
staňte se členem Spolku
přátel Muzea umění Olomouc.

DEN ARCHITEKTURY: PROJEKT SOMA NÁVŠTĚVNÍKY NADCHNUL

Budova bývalé uhelny Bedřicha Rozehnalna v areálu Fakultní nemocnice v Olomouci hrála hlavní roli na Dni architektury v Olomouci v sobotu 28. září. Speciální program nabídl možnost se seznámit veřejnost s projektem SOMA – Centra pro současné umění a psychoterapii a jeho autory přímo v terénu. V areálu Fakultní nemocnice se tak odehrál jeden z programů Trienále SEFO 2024 s cílem poznat budovu bývalé uhelny Bedřicha Rozehnalna, její původní roli i dnešní potenciál. Součástí programu byly komentované prohlídky pro omezený počet přihlášených zájemců, drobné autorské intervence Pavly Beranové, Vladimíra Havlíka a Kolektivu Hlubina.

SOMA je prostorem určeným ke sdílení, interakci, učení se a překonávání různých podob traumatu prostřednictvím a s pomocí forem současného umění. Je komunitním projektem podporovaným Fakultní

nemocnicí Olomouc a Muzeem umění Olomouc. Využívá zázemí originální industriální stavby, která se nachází v severovýchodním cípu nemocničního areálu, a jako maják zároveň označuje bezpečný městský terén. Vzniká lokálně, přičemž kombinuje meditativní a aktivizační nástroje. Zaměřuje se na jednotlivce a jeho prožívání vlastního života i nastolené situace. Kdo je zde zdravý a kdo pacient? Jak vypadá a jak se prezentuje odolná společnost? K čemu je nám veřejný prostor? A jak jej utváříme a sdílíme?

V roce 2024 se konal první programový cyklus zahrnující přednášky, komentované prohlídky a drobné workshopy s cílem na budovu a specifické téma upřít pozornost, respektive prověřit udržitelnost a společné zájmy komunity profesionálů z oblasti lékařství, památkové péče a současné umělecké praxe a široké veřejnosti. ●

KAMEROVÝ PRŮZKUM OBJEVIL V KRYPTĚ KATEDRÁLY SVATÉHO VÁCLAVA DOSUD NEZNÁMÉ POHŘEBIŠTĚ

Zajímavé a nečekané objevy zaznamenali historici a archeologové při kamerovém průzkumu jedné z krypt olomoucké katedrály svatého Václava. Pod vedením Jiřího Šindeláře prozkoumali dnes nepřístupnou podzemní místnost nacházející se uprostřed původního středověkého chrámu.

„V kryptě je uloženo větší množství historických pohřbů v polo-rozpadlých dřevěných rakvích. V některých případech je vidět

i ostatky a části osobní výbavy zemřelých. Z krypty vede klenutá podzemní chodba do dalšího dosud neznámého a nepřístupného podzemního prostoru. Velmi pravděpodobně jde o další pohřební komoru, kde by měla být podle všeho pohřbena jedna z velmi významných historických osobností Olomouce,“ popsal Jiří Šindelář ze spolku Naše historie, který se při bádání specializuje využívání moderních technologií.

Kamerové ohledání se týkalo podzemní místnosti o půdorysu 8,6 x 4,6 metru – tedy téměř 40 čtverečních metrů. Světlá výška do vrcholu klenby je zhruba 2,5 metru a klenba

je asi 40 centimetrů pod podlahou katedrály. Valená klenba s jednou trojúhelnou lunetou je cihelná, místnost má poměrně hrubou omítku, podlaha je ze čtvercových pálených dlaždic. Původní vstup pod mramorovou pamětní deskou je ze západní strany po devíti strmých schodech.

„Výsledky průzkumu se nyní budou odborně zpracovávat a můžeme již teď říct, že velmi obohatí historii Svatováclavského návrší a potažmo dějiny celé Olomouce. Důležitým aspektem průzkumu je též ověření technického stavu podzemí katedrály z hlediska statických poměrů, rizika podní vody či zasažení biologickými depozity jako jsou dřevokazné houby, plísňe a podobně. Těšíme se na další informace,“ uvedla Simona Jemelková z Muzea umění Olomouc.

Na průzkumu se 12. srpna podíleli pracovníci Muzea umění Olomouc, společnosti Naše historie i přední český archeolog a antropolog Josef Unger, který má bohaté zkušenosti mimo jiné také z řady průzkumů církevních objektů. Celé podzemí se podařilo speciální metodikou naskenovat a vznikne přesná digitální kopie nepřístupného podzemí. ●

CHUŇO – MONUMENT PODLE JARO VARGY

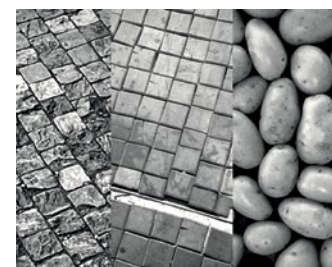
S projektem obnovy části areálu bývalého kláštera irských františkánů na Starém Městě pražském – dnes sídle Slovenského institutu – se seznámili v sobotu 21. září účastníci diskuse, výtvarného workshopu a tematického pikniku. Mottem setkání byly brambory, protože právě tento klášter byl jedním z prvních míst v českých zemích, kde se pěstovaly.

Projekt vizuálního umělce Jaro Vargy nazvaný Chuňo se konal ve spolupráci se Slovenským institutem v Praze v rámci přehlídky současného středoevropského umění Trienále SEFO 2024. Na jeho přípravě se podíleli i studenti slavné pražské Hollarky.

Součástí festivalu Zažít město jinak byla veřejná prezentace záměru revitalizovat pozapomenutou část zdejšího bývalého kláštera irských františkánů – hybernů v dnešní Hybernské ulici.

Chuňo jsou mrazem vysušené brambory. Tento proces konzervace využívali podle archeologických nálezů obyvatelé Jižní Ameriky už nejméně ve 13. století. Jedná se o zhruba pětidenní proces, při němž se mrazuvzdorná odrůda brambor vystaví nízkým nočním teplotám (cca -5 °C) a ve dne intenzivnímu slunečnímu záření. Po svém vysušení vydrží brambora velmi dlouho, někdy i desítky let. ●

FESTIVAL ŽIDOVSKOU MYSTIKU NAHLÍŽÍME ZE ŠIROKÉ PERSPEKTIVY TRADICE I TAJEMSTVÍ

↑ foto: Jakub Čermák

Židovská mystika zhmotněná do postavy golema je hlavním tématem letošního 17. ročníku festivalu Dny židovské kultury Olomouc, které se konají 10. až 26. listopadu. „Golema jsme si zvolili jako takového maskota, který výrazně propojuje historii s dneškem, mystiku s magií, tradici s legendou,“ vysvětluje dramaturgyně festivalu Ivana Cahová.

Čím je židovská mystika zajímavá pro širokou veřejnost a čím pro odborníky? Liší se to?

Samotnou mě zajímá, co všechno veřejnost ví o židovské mystice. Předpokládám, že většinu lidí napadne jako první kabala, nejvýznamnější proud židovské mystiky. Snad i dva z jejích pilířů, studium, ale mnohem spíše to bude magická tradice, kontemplace významu čísel a písmen, ochranné amulety nebo zjevení. Ale mystika obecně, a tedy i židovská mystika, je velmi hlubokým pohledem na univerzální otázky lidského života, jako je smysl existence, vztah člověka k Bohu a duchovní dimenze světa. Mimořádně zajímavá bude pro širokou veřejnost určitě symbolika, která se dotýká lidské duše, osudu a morálního vývoje. Fascinující jsou bezesporu i mystické texty jako *Zohar*, který se dá interpretovat tolika způsoby. Pro odborníky je židovská mystika neméně zajímavá, byť k ní přistupují asi z trošku jiné, hlubší perspektivy. Zajímají je historické a kulturní prostory nebo kontexty, přesahy, vliv mystiky na judaismus, zejména jeho interakce s tradičním rabínským judaismem, ale i vliv na širší filozofickou tradici.

Mystika je termín, který lze uchopit mnoha způsoby. Zvlášť v dnešní postfaktické době, kdy mystické může být všechno, co se ukrývá v polostínu či se vymezuje vůči vědeckým poznatkům. Jak na mystiku nahlížíte – jí Dny židovské kultury?

Festival se pokusí ono bohaté téma nahlédnout z co nejširší perspektivy. Mimo jiné se pokusí ukázat i to, že mystika je sice *sod*, tedy tajemství, ale je to i *kabala* – tedy tradice a *chochma nistara*, tedy skrytá moudrost, a že se jí dá zabývat také na vědecké úrovni. Ostatně kabalou otevřel serióznímu vědeckému zkoumání Gershom Sholem už v první půli 20. století. Výhodou našeho festivalu je, že vzniká ve spolupráci mezi kulturní, akademickou a náboženskou institucí. Jako již tradičně budeme i letos postupovat spirálovitě a rozplétat nebo spíše nahlížet téma od obecného úvodu do židovské mystiky a jejích hlavních proudů, přes reflexi a vývoj ve východním i západním aškenázu, v sefardské tradici, až po detailnější vhledy. A ano, samozřejmě se

budeme věnovat i symbolice, magii, zaklínadlům, amuletům, démonům...

Titulní postavou festivalu je golem. Proč právě on?

... a právě golemovi. Toho jsme si zvolili jako takového maskota, který výrazně propojuje historii s dneškem, mystiku s magií, tradici s legendou. Golem, výsledek schopnosti opakovat boží stvořitelský akt, které mohou dosáhnout vybraní mystici. Vývoj tohoto konceptu vedoucí až k možnosti opatřit golema duší. Původně nepraktický účel golema, který měl představovat primárně demonstraci schopností mystika, a teprve později v aškenázské tradici se stává pomocníkem svého pána. Nebezpečnost procesu tvorby golema pro jeho stvořitele, která může ústit v jeho záhubu nebo později v destrukci okolí a sebedestrukci golema. Nepřipomíná to silně naše koketování s umělou inteligencí? A navíc je to v českém kulturním prostředí dobře známá postava – asi ne až tak z Meyrinkova románu nebo z divadelní hry Voskovce a Wericha, ale z filmového zpracování Císařův pekař / Pekařův císař.

Tématem, které se letos propisuje do celé české společnosti, je 100 let od úmrtí Franze Kafky. Jakým způsobem toto výročí reflektujete v programu?

Propojení Kafkova „kulatého“ járcajtu s tématem letošního ročníku se doslova nabízí. Kafka byl mystikou zejména východoevropského chasidismu doslova fascinován. Dostával se k ní mimo jiné i přes svého přítele (a učitele hebrejštiny) Jiřího Mordechaje Langeru, který v „říši chasidů“, v tehdy haličském Belzu, strávil řadu měsíců. O prvcích mystiky nejen v Kafkově povídce *Proměna*, která je Langerovým duchovním obratem částečně inspirována, bude mluvit ve své přednášce germanistka Ingeborg Fialová. Bude to jako vždy zážitek, který – přestože jej uvádíme v odborné sekci – ocení jistě i široké publikum. Kafku z poněkud netradiční, možná i neznámé perspektivy nadšeného cestovatele fascinovaného moderními technologiemi, představí výstava *Cesty Franze Kafky* fotografa Jana Jindry a publicistky Judity Matyášové. Chybět nemůže ani v Olomouci mimořádně oblíbené hudební uskupení Kafka Band, které představí své poslední zpracování Kafkova románu *Proces*.

V jedné z přednášek se věnujete také aktuálnímu hitu v podobě Chatu GPT. Jak to jde dohromady s prastarou židovskou tradicí a mystikou?

Docela dobře. Koncept golema, jako člověkem zkonstruované lidské nebo i zvířecí bytosti, má své kořeny v rabínských interpretacích příběhu o božím stvoření člověka. Tyto mýty zdůrazňují souvislost prvního člověka nazvaného adam/Adam se zemí, hlinou (*adama*) jakožto původní matérií, z níž byl stvořen jako beztvará hmota (*golem*), jejíž údy jsou následně formovány, a do níž je následně vložena duše (*nešama*). Někteří židovští mystici věřili, že důsledným studiem svatých knih si umění stvoření dokážou osvojit také. Teologické, právní a etické problémy, které tento koncept umělého člověka přinesl, rezonují poměrně silně s moderními problémy týkajícími se robotů a umělé inteligence, které řešíme dnes a ještě, zdá se, řešit budeme. Zasvěceně o tom bude ve své přednášce mluvit olomoucký judaista Tamás Visi.

Další novinkou jsou hry – úniková a městská. To jsou celkem nečekané programové body. Co vás k nim vedlo?

Únikovou a městskou hrou jsme si splnili náš sen o dalším formátu. Nebylo by to možné bez zapojení studentek a studentů našeho Centra judaistických studií. Toto výrazné personální obohacení a symbolické i faktické omlazení jednak výrazně ulehčilo našemu doposud pouze dvoučlennému dramaturgickému týmu, který tvořil po dlouhou dobu Alexandr Jeništa a já. Letos jsme se mohli skutečně výrazněji rozmáchnout. Ale především to přineslo řadu impulzů i do samotné dramaturgie. Zapojili jsme pokročilé technologie, zařadili nové formáty, které budou zájmat i mladší publikum, nebojíme se soutěžit a hrát si.

Jaké věkové skupiny jsou Dny židovské kultury určeny především?

Máme program pro všechny věkové skupiny, každá si vybere. Pro ty nejmladší je určen pohádkový kabaret pro „intoše“ od 4 let *Franz a kavka* Divadla Na zábradlí a loutkové představení Tomáše Podrazilů *Golem*. Rodiny s dětmi stráví příjemné odpoledne v Otevřeném ateliéru *Goleme*,

stůj! nebo v rámci městské hry, kterou mohou absolvovat v soutěžní verzi na principu geocatchingu. Ale může to být i tematická procházka po místech, která lidé běžně mívají, ale jejichž historii vlastně neznají. Pro teenagery i dospělé nadšence jsme připravili novinku, únikovou hru z pracovny rabi Löwa. A každý bez ohledu na věk si najde své v programu odborné, filmové, literární či hudební sekce. Na své si přijdou milovníci hororu, němého filmu, poezie. Letos také propojujeme autorské čtení našich akademiček a absolventek s univerzitní absolventskou akcí FFest.

Program festivalu je hodně pestrý a bohatý. Kdybyste měla za sebe jako dramaturgyně dát pět tipů, jaké by byly?

Já sama se nejvíc těším právě na autorské čtení překladů z jidiš a z vlastní tvorby našich absolventek a akademiček Hanele Palkové, Magdy Lüdtké Farnesi a Marie Krappmann s hudebním doprovodem Dominiky Weiss Hoškové a Jiřího Hoška. Divácky mimořádně atraktivní bude určitě i promítání kultovního hororu *The Golem* spojené s diskuzí s režisérem Doronem Pazem. A vůbec celá filmová sekce, která nabídne průřez (nejen) evropskou kinematografií s golemovskou tematikou – a to včetně nejstaršího snímku Paula Wegenera *Jak Golem na svět přišel* z roku 1920, tedy ještě z éry němého filmu. Snímek promítneme v remasterované digitalizované verzi s hudebním doprovodem. Nenechala bych si ujít ani výstavu Pavla Holeka *Hebrejská abeceda*, jejíž vernisáž bude spojena s otevřením celého festivalu. A do pětice všeho dobrého obsáhla sekce přednášek, kterou sice označujeme jako odbornou, ale je velmi atraktivní a přístupná široké veřejnosti. Kde jinde se dozvědět o židovské mystice něco víc a stravitelněji, než na festivalu...

Mgr. Ivana Cahová, Ph.D. germanistka, bohemistka a judaistka, od roku 2010 působí jako vedoucí Centra židovských studií Kurta a Ursuly Schubertových na Filozofické fakultě Univerzity Palackého v Olomouci. Zabývá se dějinami Židů na Moravě, česky a německy psanou židovskou literaturou, německou literaturou a kulturou v Izraeli, problematikou šoa. Je mimo jiné spoluautorkou odborné tištěné mapy *Vývoj židovského osídlení Olomouce: geografická a socioekonomická struktura židovského obyvatelstva v období 1180–2021* (Olomouc: VUP 2022); autorkou monografie *Dramatik Max Zweig – prorok nového humanismu* (Olomouc: VUP 2021) a spolueditorkou knihy *Tobě zahynouti nedám. Česká časopisecká šoa povídka 1945–1989* (Praha: Akropolis 2017). Věnuje se také komunikaci mezi akademickým výzkumem a veřejností, včetně šestnácti ročníků multižánrového festivalu Dny židovské kultury Olomouc, a implementaci pokročilých technologií do výzkumu v rámci humanitních věd.

↑ Goleme, stůj! Vizualní motiv provázající 17. ročník festivalu

Nemůžeme pominout současný konflikt mezi Izraelci a Palestinci a situaci na Blízkém východě obecně. Dny židovské kultury toto aktuální dění nijak nereflektují. Je to záměr, nebo to vyplynulo spíše z historizujícího tématu?

Letošní ročník jsme pojali prostorem více soustředěně. Snažíme se problematiku židovské mystiky sledovat koncentrovaně zejména v evropském kulturním prostoru, především v té lince golemovské. Ale ve filmové sekci přinášíme i reflexe v současné izraelské tvorbě. Svůj snímek *The Golem* osobně představí Doron Paz, polovina dnes již kultovní dvojice bratří Pazových. Chtělo by se říci, že se současnou krizí na Blízkém východě nemá naše festivalové téma nic společného. Hledat stopy mystiky ve válečném konfliktu je těžké. Najdete je ale například v modlitbách izraelských ženských mírových aktivistických hnutí. S mystikou z perspektivy ženské spirituality pracuje intenzivně

například Miriam Turmalin, která žije v antroposofickém kibucu Harduf a pracuje ve společnosti EcoMe, což je izraelsko-palestinské centrum pro mír a udržitelnost. Nebo profesorka Melila Hellner Ešed, která se odborně soustředí na výzkum knihy Zohar a řadu prvků kabaly přenáší i do své terapeutické praxe v mírové neziskové organizaci Sulcha.

Eskalaci situace na Blízkém východě se v celé její komplexnosti věnujeme dost intenzivně v rámci výuky a přednášek pro veřejnost Centra judaistických studií Univerzity Palackého, ale festival jsme chtěli tohoto tématu trochu zbavit. Loňský ročník jsme zahajovali 9. října, tedy dva dny po teroristickém útoku Hamásu, takže konfliktu a v té době zatím jen tušeným důsledkům jsme se věnovali velmi intenzivně. To napětí tématu ve společnosti je teď extrémní a zahlcující. Já sama za sebe jsem již celkem silně citlivá na poněkud automatické propojování akcí spojených s historií a kulturou olomouckých/moravských/evropských Židů se situací na Blízkém východě, potažmo s politikou Státu Izrael. Diskuzi se přesto nevyhneme a ani vyhýbat nechceme. Je to jeden z prostředků, jak vytvořit prostor nejen pro kritické zhodnocení situace, ale především pro to, aby se lidé s různými názory vůbec měli šanci slyšet navzájem.

Jako dramaturgyně festivalu už určitě přemýšlíte nad dalším ročníkem. Víte, jakým směrem se vydáte?

To víme vždy už skoro rok předem, tedy ještě před tím, než začne aktuální ročník, máme už téma a strukturu ročníku následujícího. Vzhledem ke grantovým přihláškám to ani nejde jinak. Přesné téma je vždy překvapením, ale prozradit mohu, že se budeme věnovat výročí konce druhé světové války. „Never again?“ ●

FESTIVAL DNY ŽIDOVSKÉ KULTURY OLOMOUC: GOLEME, STŮJ! SVĚT OČIMA ŽIDOVSKÉ MYSTIKY

17. ročník festivalu Dny židovské kultury Olomouc se věnuje židovské mystice v tradičním pojetí, poodhalí však i „tajemství“ spojená s magickým významem písmen hebrejské abecedy, bude se věnovat merkavám, amuletům a samozřejmě i Golemovi a jeho reflexím v literatuře, filmu a umění obecně. Židovskou mystikou byl fascinován i Franz Kafka, jehož 100. výročí úmrtí si letos připomínáme. Proto se i na jeho tvorbu zaměří jedna linie festivalu.

PROGRAM

10 11

16:00 | CENTRAL | DIVADLO
→ VSTUPNÉ 250 Kč
OMEZENÁ KAPACITA 50 MÍST
DIVADLO NA ZÁBRADLÍ
(PRAHA): FRANZ A KAVKA
POHÁDKOVÝ KABARET PRO
„INTOŠE“ OD 4 LET

Festival zahajujeme nahlédnutím do světa malého Franze, který jednou údajně potkal malou plačící holčičku, které se ztratila panenka. „Neztratila, jen se odstěhovala,“ řekl jí. A protože to byl v hloubi duše úředník, začal psát děvčátku dopisy, které podepisoval: „Tvá panenka“. Všichni kafeologové po těch dopisech pátrají, ale marně. A MY JE MÁME! Nebo, nemáme? Uvidíme.

11 11

Přijďte se zasmát! Přijďte si zazpívat! Přijďte se podívat světu s Josefem Kl. Režie: Jiří Jelínek
Hrají: Anežka Kubátová, Barbora Kubátová, Lucie Flemrová

17:00 | CENTRAL | PŘEDNÁŠKA
→ VSTUP VOLNÝ
MARTIN JIROUŠEK: GOLEM –
TVOR/NETVOR A FILMOVÉ
UMĚNÍ / ODBORNÁ SEKCE

Úvodní přednáška s vybranými pasážemi z neznámějších golemovských adaptací doplněná koncepcí a aplikací golemovského mýtu na samotné médium kinematografie. Neživá, neforemná hmota vs. inspirace a brána pro

uměleckou tvorbu s přihlédnutím k osobnosti filmového génia Paula Wegenera (1874–1948) a Hanse Heinze Ewerse (1871–1943). Komentuje filmový historik a specialista na poetiku hrůzy v multimediálních formách Martin Jiroušek.

19:00 | CENTRAL | FILM
→ VSTUPNÉ 100 / 50 Kč
JAK GOLEM NA SVĚT PŘIŠEL
FILMOVÁ SEKCE I
Der Golem, wie er in die Welt kam
| Německo | 1920 | 76 min
režie Paul Wegener / Carl Boese

Expresionistický film německých tvůrců Paula Wegenera a Carla Boese z roku 1920 se řadí ke klasickým dílům němé německé kinematografie. V rámci filmové sekce ho uvádíme v remasterované digitalizované verzi z roku 2018.

V Praze 16. století vyčetl židovský rabín z hvězd, že jeho národu hrozí nebezpečí. Rozhodl se proto vytvořit z hlíny obrovského člověka – Golema. Z počátku byl Golem svému pánovi oddaným služebníkem. Dokonce zachránil život i samotnému císaři. Jako výraz díky císaři zrušil dekret o odsunu Židů z města. Rabín se rozhodl Golema zničit, neboť jeho pomoci již nebude třeba. Navíc hrozilo, že při nevhodném postavení planet se Golem může vzepřít svému pánovi. Než však rabín stihl Golema zničit, probudil jej znovu rabínův vrtkavý asistent s úmyslem využít jej k odstranění soka

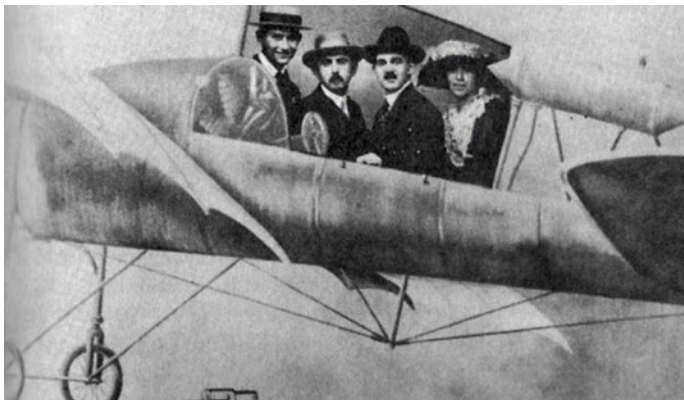

v lásce. A právě v tu chvíli nastala dávělská konstelace planet a Golem začal rozsévat zkázu.

12 11

16:30 | UMĚLECKÉ CENTRUM,
BAROKNÍ CHODBA
VERNISÁŽ ZA PŘÍTOMNOSTI
AUTORA → VSTUP VOLNÝ
JUDITA MATYÁŠOVÁ, JAN
JINDRA: CESTY FRANZE KAFKY

Výstava bourá zažitou představu Franze Kafky jako člověka zmoženého pražskou úřednickou rutinou. Naopak jej představuje jako zvědavého mladého muže, který se zajímal o zdravý životní styl, rád cestoval a byl fascinován moderními

technologiemi. Fotografie Jana Jindry zachycují autentická místa po celé Evropě, v nichž Kafka trávil dovolenou nebo je navštívil při služebních cestách. Doprovodné texty novinářky a autorky výstavního projektu Judity Matyášové pak vysvětlují, proč Kafka vybrané lokality navštívil, a co o nich píše ve svých cestovních denících či korespondenci.

17:30 | CENTRAL | VERNISÁŽ ZAHÁJENÍ FESTIVALU
→ VSTUP VOLNÝ

PAVEL HOLEKA: HEBREJSKÁ ABECEDA

Cyklus Hebrejská abeceda Pavla Holeky tvoří 22 koláží a s nimi souvisejících meditativních textů, které osvětlují skrytý význam každého jednotlivého hebrejského písmene. Knižně soubor vyšel v nakladatelství Arbor Vitae v roce 2009 a kniha získala 1. cenu v soutěži Nejkrásnější

13 11

17:00 | KNIHOVNA CJS
PŘEDNÁŠKA → VSTUP VOLNÝ
(TR. SVOBODY 26, 1. patro, místnost 2.36)

TAMÁS VISI: OD GOLEMA K CHATU GPT / ODBORNÁ SEKCE
Můžeme vytvořit umělého člověka? Někteří židovští mystici věřili, že umění stvoření si lze osvojit studiem svatých knih judaismu, které popisují Boží akt stvoření člověka. Myšlenka umělé lidské bytosti vyvolává některé teologické, právní a etické otázky, které rezonují s našimi současnými problémy souvisejícími s roboty a umělou inteligencí.

19:00 | CENTRAL | FILM
→ VSTUPNÉ 100 / 50 Kč
GOLEM: ZKAMENĚLÁ ZAHRADE
FILMOVÁ SEKCE II
Golem: Le jardin pétrifié | drama / komedie | Francie / Izrael / Rusko 1993 | 84 min. | režie Amos Gitai

Poslední díl „golemovské trilogie“ režiséra Amose Gitaie je alegorií příběhu proroka Daniela a jeho výkladu snu o velké soše – symbolu velké říše a jejího zániku. Proroka ve filmu nahrazuje obchodník s uměleckými předměty Daniel, který se na své obvyklé pouti mezi Paříží, New Yorkem a Tel Avivem dozví, že právě zdědil ohromnou sbírku ruského moderního umění. Pokud se však chce k obrazům dostat, musí podniknout strastiplnou cestu přes zubožené Rusko až do Birobidžanu, bývalé židovské autonomní oblasti na Sibiři. Hlavním předmětem umělecké sbírky je ohromná hliněná socha golema, již musí Daniel složit...

14 11

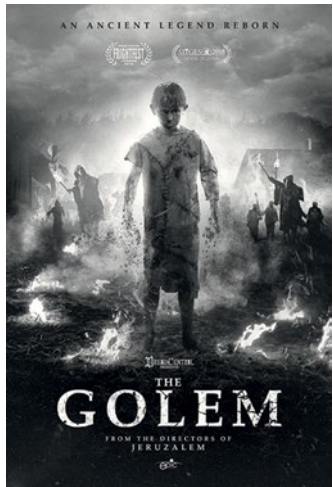
17:00 | ČERVENÝ KOSTEL
PŘEDNÁŠKA, WORKSHOP
→ VSTUP VOLNÝ
PROCES ZPRACOVÁNÍ JUDAIK A HEBRAIK VE VKOL
ODBORNÁ SEKCE

Vědecká knihovna v Olomouci přijala v roce 2021 darem téměř 3000 svazků judaik pocházejících ze soukromé knihovny profesora Gada Freudenthala. Unikátní sbírka se zaměřuje hlavně na středověkou židovskou filosofii a historii, ale také na arabské vědy a islamologii. Obsahuje tituly převážně v angličtině a hebrejštině. Po přednášce, která

sbírku uvede, proběhne workshop zpracování hebraik vhodný pro všechny zájemce se základní znalostí hebrejštiny z řad odborné i laické veřejnosti. Účastníci se seznámí s procesy spojenými s knihovními dary, s nástroji pro zpracování hebrejských knih a zdroji pro studium nejen judaistiky, které nabízí Vědecká knihovna v Olomouci. Přednášku i workshop povedou judaistky Hana Bouchalová a Anna Schallnerová.

19:00 | CENTRAL | FILM
→ VSTUPNÉ 100 / 50 Kč
GOLEM / FILMOVÁ SEKCE III
The Golem | Horor / Fantasy / Thriller | Izrael / USA | 2019 95 min. | režie: Doron Paz, Yoav Paz

Stvoření zla. Starodávná legenda ožívá. Při zásahu morové rány se izolovaná židovská osada ocitne v područí zuřivých křesťanských nájezdníků. Mladá žena v zoufalé snaze pomoci požádá o asistenci mystické síly, ale nevědomky tak přivede na svět bytost, která v sobě nese mnohem větší zlo než to, před kterým má osadu ochraňovat.

17 11

11:00 | PROSTĚJOV
KOMENTOVANÁ PROCHÁZKA
→ VSTUP VOLNÝ
KOMENTOVANÁ PROCHÁZKA PROSTĚJOVSKÝM GHETTEM

Procházka po původním židovském ghettu v Prostějově s komentářem Jany Gáborové ze spolku Hanácký Jeruzalém. Začátek v 11:00 u Husova Sboru v Demlově ulici 32/1. Procházka povede Demlovou ulicí směrem ke Špalíčku a bude zakončena v Muzeu a galerii Prostějovska, kde je nově ke zhlédnutí výstava k 120. výročí slavnostního posvěcení prostějovského templu.

13:00 | PROSTĚJOV
KOMENTOVANÁ PROHLÍDKA
→ VSTUP VOLNÝ
KOMENTOVANÁ PROHLÍDKA ŽIDOVSKÉHO HŘBITOVA V PROSTĚJOVĚ

Prohlídka židovského hřbitova v Prostějově s komentářem Jana Lásny ze spolku Hanácký Jeruzalém spojená s terénní přednáškou historičky a judaistky Terezy Holasové o archeologických výzkumech židovských hřbitovů.

18 11

17:00 | MOZARTEUM
PŘEDNÁŠKA → VSTUP VOLNÝ
LENKA ULIČNÁ, MARIE KRAPPMANN: MYSTICKÉ MOTIVY A AMULETY V ŽIDOVSKÉ KULTUŘE
ODBORNÁ SEKCE

Šém? Šejmes, šmires, kaméjes! Šém čili Boží jméno není jen jedno. Znalost šemot či v jidiš šejmes nebyla přístupná všem. Všichni však toužili po ochraně, uzdravení, případně rovnou oživení, které mohlo Jméno poskytnout. Dvoj přednáška jidistky Marie Krappmann a hebraistiky Lenky Uličné vás provede příběhy z Majsebuchu i další židovské literatury, kde se to amulety a zaklínadly jen hemží. Porozumíte podstatě autentických amuletů ze sbírek Židovského muzea v Praze. A dozvíte se také, jak to dopadlo, když se šejmes rozhodl použít jeden moravský neumětel

19:00 | CENTRAL | FILM
→ VSTUPNÉ 100 / 50 Kč
GOLEM / FILMOVÁ SEKCE IV
Le Golem | Drama | Československo / Francie | 1936 | 101 min. režie: Julien Duvivier

Prvním filmem natočeným na motivy úspěšné divadelní hry Voskovce a Wericha (a samozřejmě i Meyrinkova románu) nebyl všeobecně známý Císařův pekař – Pekařův císař z roku 1951. Již ve druhé polovině 30. let vznikl v pražských ateliérech na Barrandově francouzský koprodukční snímek Golem, který rozvíjel tento námět. Na rozdíl známějšího velkoformátu však francouzský snímek mnohem více akcentuje útrapy židovské komunity v době vlády Rudolfa II. Židovský učenec rabi Löw vytvořil hliněného Golema, kterého oživil a který se po jeho smrti stal

pro utlačované Židy symbolem ochrany před pogromy. Na dvoře císaře Rudolfa II. se komoří Lang snaží intrikami získat moc, a proto hledá Golema v pražském ghettu, kde jeho lidé páchají násilí na židovské komunitě.

19 11

17:00 | MOZARTEUM
PŘEDNÁŠKA → VSTUP VOLNÝ
INGEBORG FIALOVÁ: KAFKŮV GOLEM
ODBORNÁ SEKCE

Přednáška nabídne zamyšlení nad „židovským obsahem“ Kafkových próz, který není ani jednoznačný ani na první pohled patrný a podněcuje k různým výkladům.

20:00 | ARCIDIECÉZNÍ MUZEUM OLOMOUC – KOMENTOVANÁ PROHLÍDKA AMO → VSTUPNÉ 150 Kč (OMEZENÁ KAPACITA)
KOMPRO DAVIDA MAXY

Hostem zavedeného cyklu tematických komentovaných prohlídek v Muzeu umění je tentokrát český reformní rabin David Maxa, který bude ze svého pohledu komentovat a interpretovat vybraná umělecká díla v Obrazárně Arcidiecézního muzea Olomouc.

20 11

15:00 | MUZEUM MODERNÍHO UMĚNÍ | PROGRAM PRO RODIČE A DĚTI → VSTUP VOLNÝ
GOLEME, STŮJ! / OTEVŘENÝ ATELIÉR

V Otevřeném ateliéru se budou dít nevídané věci! Odvaneme podzimní mlhy a opary, ve kterých se někdy dějí záhadná setkání. Můžete se těšit na mystické (s)tvoreni a dobrodružné objevování dávných časů a židovské kultury. Tvořivý program pro malé i velké, představivosti se mezi nekladou. Dílna nabízí prostor pro rozšíření obzorů i kreativní seberealizaci.

21 11

17:00 | ARCIDIECÉZNÍ MUZEUM OLOMOUC | PŘEDNÁŠKA
→ VSTUP VOLNÝ
RACHEL POLOHOVÁ: LAG BA-OMER A OSLAVY V MERONU
ODBORNÁ SEKCE

Meron je malé městečko na severu Izraele opředené mystickými legendami. Každoročně o svátku Lag ba-omer praská ve švech ve snaze pojmout všechny, kdo přišli navštívit hrob rabi Šimona bar Jochaje. Kdo jsou lidé, kteří přicházejí slavit k hrobu tohoto učence? Co je sem táhne? Proč zrovna na Lag ba-omer? Co víme o místní tradici a co se to vlastně odehrává na malém kopci v severní Galilei? Přijďte se podívat, jak vypadají oslavy Lag ba-omer v Meronu a zaposlouchat se do jedinečných melodií, které k němu neodmyslitelně patří.

20:00 | CENTRAL | KONCERT
→ VSTUPNÉ 390 Kč V PŘEDPRODEJI, 450 Kč NA MÍSTĚ
KAFKA BAND: DER PROCESS

Program festivalu reflektuje i letošní 100. výročí úmrtí Franze Kafky. Patří sem i poslední hudební zpracování románu Proces od kapely Kafka Band, která se ve své tvorbě dílu pražského židovského spisovatele kontinuálně věnuje. Ke spolupráci se znovu sešli spisovatel Jaroslav Rudiš, výtvarník a hudebník Jaromír 99, hudebník Dušan Neuwerth a řada dalších vynikajících umělců.

24 11

16:00 | CENTRAL | DIVADLO
→ VSTUPNÉ 150 Kč
LOUTKOVÉ PŘEDSTAVENÍ PRO RODIČE S DĚTI OD 3 LET + 25 - 26 11
8:30 A 10:00 | CENTRAL | DIVADLO
→ VSTUPNÉ 150 Kč
TOMÁŠ PODRAZIL (PRAHA): GOLEM
LOUTKOVÉ PŘEDSTAVENÍ PRO MŠ A NIŽŠÍ ROČNÍKY ZŠ OD 3 LET

Loutková pohádka na motivy starých židovských pověstí a legendy o Golemovi. Příběh se odehrává za vlády císaře Rudolfa II. Pražský hrad hostí významné alchymisty a umělce, překypuje drahocennostmi. Avšak lid v podhradí sužuje proradný rádce a chudoba. Proto rabin Löw zavolá na pomoc hrdinu z hlíny, Golema. Zprávy o jeho síle a skutcích doputují až na hrad a císař Rudolf se rozhodne využít Golema jako válečnou zbraň. Díky odvaze rabínovy dcery Ester však příběh nakonec skončí dobře.

TAJEMSTVÍ MAHARALOVA GOLEMA
ÚNIKOVÁ HRA | 15+ | 3–5 hráčů
60 min | obtížnost střední
FILOZOFICKÁ FAKULTA UP
(Tř. Svobody 26)
→ REZERVACE NUTNÁ
rezervace zde: <https://bio.link/cjs>

NE 10 11 → 19:00, 20:30
NE 17 11 → 16:00, 17:30, 19:00
SO 23 11 → 17:30, 19:00
NE 24 11 → 16:00, 17:30, 19:00

Úniková hra je zasazena do rudolfské Prahy, kdy se údajně odehrává jedna z největších pražských legend o stvoření bájněho Golema. Jediný rabi Löw ho dokázal oživit a zase uspat. Teď však rabi zmizel. Zůstala po něm prázdná pracovna a židovské město je tak bez své ochrany. Dokážete včas zjistit, kde se nachází a do jedné hodiny utéct? Dejte si však pozor, Golem může být blízku!

TRIENÁLE SEFO 2024

CO V SOBĚ UKRÝVÁ MODERNÍ STŘEDOEVROPSKÉ UMĚNÍ?

Výstava současného středoevropského umění Trienále SEFO 2024 je v tradičních výstavních prostorách Muzea umění Olomouc, ale i ve veřejném prostoru. Ať už jde o lesklé plechové garáže na olomouckém Horním náměstí či obří nápodobu morového sloupu, která dominuje výstavnímu sálu Trojlodí v Muzeu moderního umění. Co na první pohled možná trochu neuchopitelné objekty a instalace ukrývají? Podívali jsme se pod povrch sedmi z nich.

PŘÍBĚHY TRIENÁLE SEFO 2024

EUROPALETA Z NEJLUXUSNĚJŠÍHO DŘEVA Z BĚLOVĚŽSKÉHO PRALESA

Více než 1350 let leželo pod vodou v Bělověžském pralese dubové dřevo, z něhož polská umělkyně Karolina Grzywnowicz vyrobila (ne)obyčejnou europaletu. Svoje dílo nazvala *Zátiší*. Použila při tom certifikované dřevo, které získává tmavý odstín díky tomu, že je stovky let máčeno ve vodě.

Výsledné dílo poukazuje na kontrast dvou světových názorů, dvou přístupů k využití tohoto pralesa na polsko-běloruské hranici: jeden bojuje za jeho zachování pro jeho ekologické a biologické hodnoty, druhý v něm vidí zdroj suroviny, kterou lze zpeněžit. Situaci navíc vyhroutil před osmi lety vláda strany Právo a spravedlnost, která trojnásobně navýšila těžbu dřeva v této jediné přírodní lokalitě v Polsku figurující na seznamu světového dědictví UNESCO.

Paletu z nejluxusnějšího a nejdražšího evropského dřeva můžete vidět v Muzeu umění Olomouc na výstavě Trienále SEFO 2024.

UPRCHLICKÉ SVRŠKY

Bělověžský prales však není jen místem sporu o využití přírodního a kulturního dědictví, ale i civilizačním střetem. Od roku 2021 je dějištěm humanitární krize kvůli uprchlíkům z různých zemí, které posílá do Polska běloruský diktátor Lukašenko. Uprchlíci hledající bezpečné místo se stali obětí cynické politické hry úřadů, které porušováním lidských práv odsuzují lidi v lese k utrpení, nemoci a smrti.

↑ Karolina Grzywnowicz, *Polská džungle*, 2024

Karolina Grzywnowicz přikryla zbytky svršků uprchlíků proskleným poklopem a zkoumá roli pachu jako kamufláže, nástroje odporu a léčení. Inspirující dílo *Polská džungle* můžete také prozkoumat na výstavě Trienále SEFO 2024. ●

↓ Karolina Grzywnowicz, *Zátiší*, 2017

PŘÍBĚHY TRIENÁLE SEFO 2024

JAK ZÁPAD OBJEVOVAL UMĚNÍ ZPOZA ŽELEZNÉ OPONY

Klíčovým místem pro české, slovenské a obecně středoevropské výtvarné umění se za tuhé normalizace stala překvapivě západoněmecká Bochum. Za tímto výlučným zjevením stál ředitel tamního muzea umění Petr Spielmann (1932–2020). Tento historik umění v roce 1969 opustil Československo, usadil se v tehdejší Západní Německu a pracoval v Kunstmuseu Bochum nejprve jako lektor, později kurátor, a nakonec v letech 1972 až 1997 jako ředitel.

Právě Spielmann začal od počátku 70. let budovat sbírku umění zpoza železné opony, což byla věc na „kapitalistickém západě“ nevídaná.

350 VÝSTAV I KULTURNÍ FESTIVAL

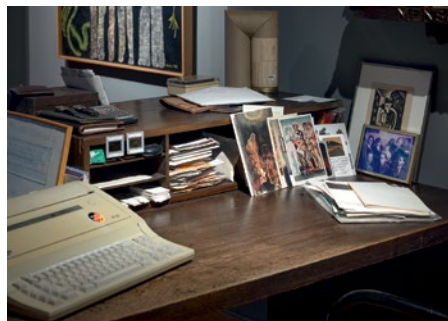
Otto Gutfreund, Josef Šíma, Mikuláš Medek, Kubismus a hudba, Jan Amos Komenský... To je jen malá výseč z výstav, které Spielmann v Bochumi uspořádal. Díky němu se milovníci umění seznamovali s díly, k nimž v éře studené války neměli přístup. Těchto výstav bylo celkem 350.

Nešlo jen o výstavy a rozšiřování uměleckých sbírek. V roce 1974 Spielmann stál u zrodu mezinárodního kulturního festivalu expatů, emigrantů a gastarbeiterů Kemnade International. Prvního ročníku se zúčastnilo 12 tisíc návštěvníků a tato akce v pozměněné podobě probíhá dodnes.

SPIELMANNOVA PRACOVNA I DALŠÍ TOYEN

V rámci letošní výstavy Trienále SEFO 2024 přeneslo Muzeum umění Olomouc Spielmannovu bochumskou pracovnu do svých prostor a na ni navázalo díla z bochumské sbírky, které vystavilo ve své stálé expozici moderního umění. Návštěvníci tak mohou spatřit obrazy Toyen, Josefa Šímy, Władysława Strzemińskiego, Josefa Alberse a dalších osobností středoevropského prostoru.

Výstava nazvaná stigmaticky *Ghetto střední Evropa* tak nabízí originální vhled do práce Petra Spielmanna, jedné z nejdůležitějších osobností výtvarného umění druhé poloviny 20. století. ●

↑ Pohled do expozice *Ghetto střední Evropa*.
Ve znamení souvislostí / Universum Spielmann

PŘÍBĚHY TRIENÁLE SEFO 2024

UMĚLECKÁ DÍLA VZNIKAJÍ Z MIZEJÍCÍ KŮŽE MĚNÍCÍCH SE MĚST

Jak pro další generace zachovat paměť na architekturu druhé poloviny 20. století? Ve středoevropském prostoru jde o problém umocněný stínem komunistické diktatury. Drtivá většina budov tak jde nenávratně k zemi a jen zlomek prochází citlivou rekonstrukcí.

Andreas Fogarasi, rakouský umělec a architekt s maďarskými kořeny, proto začal vytvářet jakousi knihovnu architektonické materiality této éry. Ve svém projektu *Devět staveb – odstrojeno* odebírá z rekonstruovaných či bořených staveb kusy materiálů, které tvoří jejich pláště, a vytváří z nich originální umělecká díla. V přísně hlídané symetrii k sobě průmyslovými pásky například poutá keramické obložení pražského InterContinentalu či jeho okna. Vedle estetické role tak tato jeho díla mají funkci kolektivní paměti.

OLOMOUCKÁ STOPA INVESTIGATIVNÍHO PAMÁTKÁŘE

Pro olomoucké Trienále SEFO 2024 Fogarasi vytvořil tři díla ze dvou ikonických staveb hanácké metropole. Budova bývalé Jednoty na třídě Svobody vyrostla v letech 1966–1974 podle návrhu architektů Vladimíra Polesného, Ivo Kučírka a Aloise Haltmara a v současnosti prochází totální rekonstrukcí. Fogarasi v jeden celek spojil velký kus keramické mozaiky, šedivý boletický panel a hliníkový nosník, čímž vzniklo historicky i umělecky silné dílo.

O tom, že umění reflektuje i stále živá a emocionálně silná témata svědčí i další dva Fogarasiho objekty. Tvůrce se zaměřil na nikdy nedostavěný a všeobecně zatracovaný

↓ Vladimír Polesný – Ivo Kučírek – Alois Haltmar,
Administrativní budova Svazu spotřebních družstev
(Jednota) Olomouc, 1966–1974, dobová fotografie, MUO

↓ Andreas Fogarasi, *Devět staveb – odstrojeno (Jednota)*, 2024; keramický obklad, sklo, hliník (původní materiál z budovy Jednota Olomouc), dřevo, ocelový popruh

kampus Přírodovědecké fakulty Univerzity Palackého v olomoucké části Hejčín z devadesátých let minulého století. Při srovnání reality a plánů je vidět, jak z velkoryse připravované komplexu budov architektů Ludmily Kramolišové a Karla Doležela nakonec vznikla jen osamělá budova, která od místních dostala přezdívku Golem. Majitel – Olomoucký kraj – tak v současnosti řeší, co s budovou bude dál.

V díle *Golem* svázal Fogarasi různé typy podlahové krytiny, umělého kamene a umělé kůže. Jelikož však autoři při stavbě neměli vždy k dispozici požadovaný materiál a místy museli používat odlišný typ linolea či kachlíček – levnější a dostupnější – vytvořil ještě Fogarasi dílo *Golem Misfits*. To spojuje právě tyto vynucené a nechtěné materiály, které byly v budově použity.

Andreas Fogarasi svou systematickou prací vytváří katalog materiality typické pro období druhé poloviny 20. století. Vedle umělecké hodnoty tak naplňuje funkci archiváře a památkáře. ●

PŘÍBĚHY TRIENÁLE SEFO 2024

PLECHOVÝ ZÁZRAK Z DEVADESÁTEK V HISTORICKÉM CENTRU OLOMOUCE

↑ Handiwork, Ružomberok, 2006
foto: Csaba Czibula

Dvojice plechových garáží stříbřitě září na olomouckém Horním náměstí. Výrazný objekt, který vyvolává silné emoce kolemjdoucích, však není řešením nedostatku parkovacích míst hanácké metropole. Jde o instalaci slovenské umělkyně Ilony Németh a architekta Mariána Ravasze s názvem *Handiwork*, která je součástí letošního Trienále SEFO 2024.

Přenosné plechové garáže vycházející z východoněmeckých látkových modelů se staly ikonickým podnikatelským projektem 90. let minulého století ve slovenském Ružomberoku. Tisíce těchto kokonů zaplavily tamní sídliště. Před deštěm plechové miláčky sice chránily, avšak mrazům a vedrům nezabránil. Zaoblené plechovky schovávající automobily se staly pointou normalizačního kutilství, která v tomto případě zmučovala do podoby úspěšného podnikatelského záměru.

NA PARKOVIŠTĚ NE, K RADNICI ANO

Nádech umělecké performance a úřednické absurdity má i samotné umístění Handiwork v Olomouci. Původně Muzeum umění počítalo s tím, že objekty obsadí dvě parkovací místa na náměstí Republiky, kde vedle cenné barokní kašny funguje veliké parkoviště. Cílem bylo jasné sdělení a vyvolání diskuze o vhodnosti umístění parkoviště v historickém centru města. Umělci a kurátoři však miní a úředníci mění.

Po nečekaně zamítavém stanovisku ze strany městských památkářů nabídlo vedení radnice místo v samotném srdci památkově chráněného centra – hned vedle radnice, v blízkosti další barokní kašny. Objekty balancující na hraně sci-fi utopie a městského kýče tak získaly další zajímavé souvislosti. ●

↑ Ilona Németh (spolupráce Marián Ravasz),
Handiwork, Olomouc, Horní náměstí, 2006–2024

PŘÍBĚHY TRIENÁLE SEFO 2024

POCTA HRDINKÁM A JEJICH DŘINĚ JE VEPSANÁ DO BETONU A SOLI

Evropa je posetá památníky mužským hrdinům – válečníkům, politikům, podnikatelům, umělcům... Muži jako vojáci bojovali a umírali na frontách, muži jako politici seděli v jednacích místnostech a hýbali velkými dějinami, byli kapitány průmyslu nebo psali romány, básně, skládali opery... Kam se poděly ženy? Na jejich práci, dřinu často spojenou s přežitím rodin jako kdyby většinová společnost zapomněla nebo je brala jako samozřejmou a nehodnou připomínání. Na tuto nespravedlnost upozorňují slovenští umělci Ilona Németh a Marián Ravasz svým *Památníkem ženám, které vařily sůl*.

Crikvenica je chorvatské město na pobřeží Jaderského moře. Za 2. světové války muži odešli bojovat, takže ve městech a vesnicích zůstali ženy, děti a staří lidé. A ti museli v situaci všeobecného kritického nedostatku čehokoliv nějakým způsobem přežít. Chyběla i sůl, čehož se chytily ženy v Crikvenici. Nabíraly čistou mořskou vodu a vařily ji tak dlouho, až zůstala jen sůl. Tu následně vyměňovaly za potraviny – brambory, obilí, kukuřici.

Ženy vodu nosily v třicetilitrových sudech, děti se tahaly s až osmilitrovými vaky. Voda se vařila tajně v noci ve velkých hrncích či rozpůlených železných sudech o objemu přibližně 50 litrů. Množství získané soli kolísalo mezi 3 a 8 kilogramy na 100 litrů mořské vody. Jeden kilogram soli pak následně vyměnily například za pět kilo brambor.

↑ Zdenko Kolacio,
Památník Vladimíra Nazora,
Crikvenica, 70. léta 20. století

↑ Ilona Németh – Marián Ravasz, *Památník ženám, které vařily sůl*, Crikvenica – Olomouc, 2020–2024

↑ Olomouc, náměstí Národních hrdinů přejmenované na nám. Národních hrdinek a hrdinek

↓ Pohled do Trojlosti – Ilona Németh – Marián Ravasz, *Památník ženám, které vařily sůl*, 2020–2024

NEUSKUTEČNĚNÁ POCTA

Tento široké veřejnosti neznámý příběh zaujal Ilonu Németh, a proto právě pro Crikvenici připravila *Památník ženám, které vařily sůl*. Měl mít podobu betonových objektů, v nichž jsou vsazeny kusy kamenné soli. Tu by dešť pomalu rozpouštěl a slaná voda by tak evokovala slzy žen, které svým hrdinstvím zachraňovaly jugoslávské rodiny. Jenže se změnila městská politická reprezentace a z realizace sešlo. Smysl památníku je však natolik univerzální, že po Olomouci může své místo najít na různých místech Evropy.

Jeden betonový odlitek je nyní umístěn v rámci Trienále SEFO 2024 na olomouckém náměstí Národních hrdinů (v rámci happeningu při instalaci dočasně přejmenovaném na náměstí Národních hrdinek a hrdinek). Lidé se tak ve veřejném prostoru mohou seznámit s vizí slovenské autorky. V budově Muzea moderního umění je pak vystavena podrobná dokumentace a vizualizace památníku. Expozici doplňují videa s výpověďmi osmi pamětníků válečného vaření soli. ●

PŘÍBĚHY TRIENÁLE SEFO 2024

DUCH, KTERÝ STRAŠÍ EVROPU

↑ Socha Lenina ve Stolinu, Bělorusko

Nedotknutelný pomník věčného Lenina, který stojí v jejím rodném městě Stolin, změnila běloruská umělkyně Ala Savashevich v pomíjivého *Ducha* z plsti. Z monumentální sochy ponechala pouze neosobní oděv – oblek a kabát. Prázdný obal, který umístila na podstavec na kolečkách, což ho činí mobilním a snadno přesunutelným. Opak stálého, monolitického pomníku. Je to její interpretace konkrétního pomníku, ale i jejího postoje k pomníkům obecně.

„Výchozím bodem mé práce byl pomník jako umělecká forma, až poté jako osoba, kterou reprezentuje, v tomto případě Lenin. Moje práce není pomník ve standardním smyslu slova. Zobrazuje nehmotného *Ducha* – strašidlo obcházející Evropu; kdysi živou osobu vyvolávající opravdový strach, nyní pouze obraz historie a paměti, který vyvolává obecnou nepřízeň a vztek,“ říká Ala Savashevich.

Umělkyně, která se narodila tak trochu symbolicky v roce 1989, začátku konce komunistické totality v Evropě. Pro její vlast – Bělorusko – však naděje na svobodu postupně uhasínala a nyní nemá Ala Savashevich šanci se do ní podívat. A tak žije už deset let v Polsku.

„Mnoho lidí pomníky vnímá jako břemeno trvale vepsané do městské krajiny, nebo jej (ne)vnímá na pozadí každodenních aktivit. Stejně i politické konflikty, které formovaly a dále formují naše města, zůstávají v každodennosti bez povšimnutí, a přesto jejich duch stále visí ve vzduchu. Abychom mohli pomník znovu „spatřit“, znovu „objevit“ jeho historii, rozhodla jsem se zaměřit na jeho oděv a vrátit mu jeho původní vlastnosti – sochařský materiál (kámen) se opět stal látkou – plstí. Postava uvnitř tkaniny mizí jako něco mytického a tajemného. A když je nepřítomná postava, vyprchává i její historie. Zůstává pouze neosobní oděv – prázdný obal,“ doplňuje Ala Savashevich. ●

↓ Ala Savashevich, *Duch*, 2017

PŘÍBĚHY TRIENÁLE SEFO 2024

PADLÝ MOROVÝ SLOUP ODKAZUJE NA COVIDOVOU PANDEMII

Morové sloupy vznikaly ve střední Evropě ze dvou důvodů: jednak jako poděkování přeživších a také jako ochrana před další vlnou této smrtící choroby, která se Evropou v dřívějších dobách čas od času prohnala. Mor se nám sice vymýtit podařilo, avšak přišly nové nemoci, které postihují lidstvo i v současnosti. Před více než sto lety to byla španělská chřipka a zcela nedávno covid. A právě na něj reaguje monumentální dílo *Fuscum Subnigrum* slovenského umělce Marka Kvetana. Obří nápodoba barokního morového sloupu dominuje sekci Momenty výstavy Trienále SEFO 2024.

Kvetan ve svém díle vycházel z morového sloupu, který v roce 1723 vztyčili ve slovenských Košicích. Tento sloup je známý bohatou figurální výzdobou, je doslova posetý barokními andílkami a nechybí ani sochy svatých Josefa, Šebestiána a Ladislava. Na vrcholu sloupu pak stojí socha Panny Marie. Kvetan sloup o tuto výzdobu očesal a zůstalo torzo zbavené krusty náboženské ikonografie. Celé dílo působí jako mohutná kulisa, která zůstala třeba po filmových. Tento dojem z náhražky a markýrování skutečnosti podtrhuje i použitý materiál, kterým je laminát.

Fuscum Subnigrum rozsekává výstavní sál Trojloď v Muzeu umění v jeho první třetině a návštěvník jej nemůže minout bez povšimnutí. Padlý sloup zbavený výzdoby se tak stává univerzálním památníkem všem epidemiím, které lidstvo zažilo a ještě zažije. Svou neurčitostí postavenou na dobře zažitých tvarech vyvolává nervozitu až úzkost a hrůzu. Dílo mimo jiné klade palčivou otázku, zda jsme schopni a ochotni v dnešní době vytvářet podobně silné monumenty vztahující se současným problémům lidstva. ●

↓ Marek Kvetan, *Fuscum Subnigrum*, 2021

OHRADA SEFO SNY O CHUDOBE

Ohrada SEFO v proluce Muzea umění Olomouc v rámci Trienále SEFO 2024 představuje téma odvrácené strany (pře)chráněné historické Olomouce pohledem studentů architektury vedených Vojtěchem Jemelkou a Janem Mléčkou z Fakulty architektury ČVUT. Co nebo kdo ještě potřebuje péči? Výstava o analýze stavu společnosti, příbězích lidí žijících na okraji, příbytcích a místech. Exteriérová plakátová výstava bude k vidění do konce listopadu 2024.

10 OTÁZEK PRO... MARTINU MERTOVOU, KURÁTORKU SBÍRKY ARCHITEKTURY

Budovy, výstavní prostory, umělecká díla... To všechno tvoří Muzeum umění Olomouc, ale základem všeho jsou lidé, kteří zde pracují. Proto startujeme sérii rozhovorů, ve kterých představíme naše odborníky i jejich činnost. Začínáme Martinou Mertovou, hlavní kurátorkou Trienále SEFO 2024.

↑ Instalace Trienále SEFO 2024

Když se řekne Muzeum umění Olomouc, co se vám vybaví jako první?

Elegantní budova s šedou fasádou z počátku 20. století a čím dál častěji už k té představě přirůstá uvažovaná novostavba Středoevropského fóra Olomouc.

Muzejní sbírky lze zjednodušeně rozdělit na staré a současné umění. Která z těchto částí vám je bližší a proč?

Jako kurátorka sbírky architektury Muzea moderního umění se obklopuji převážně historickými vrstvami 19. a 20. století. Neméně mě ale zajímá současná architektonická tvorba. Moje odpověď je tedy jasná. Na druhou stranu, mám-li v Olomouci provádět

nové hosty, vždycky myslím na to, abych jim ukázala to nejlepší ze sbírek, o něž pečují kolegové v Arcidiecézním muzeu. Skvěle tam totiž funguje dialog mezi špičkovým starým uměním a moderní architekturou. Musím přiznat, že se tím pořád (za instituci) ráda chlubím. Smích...

Jaká výstava nebo událost související s muzeem vám nejvíc utkvěla v paměti?

Už za studií na katedře dějin umění jsme sledovali velké výstavní projekty muzea. Dosud si velmi dobře vybavuji ohromení výstavním počinem muzejníků a mých tehdejších pedagogů. Od gotiky k renesanci v roce 2000. Vizuálně podmanivá byla výstava Aenigma mapující antroposofické umění (2015, pozn. red.) nebo její opak,

prostorová intervence Magdaleny Jetelové z roku 2013, kdy během retrospektivy vlastní tvorby (Des)orientation? o pár stupňů pootočila hlavní výstavní sál Trojlodí. Další vzpomínky mi teď už překrývají výstavy, na nichž jsem sama spolupracovala. Jsou i božské – například velmi náročná příprava výstavy O městě, krajině a umění / Olomouc 1919-1989 vyústila do doby pandemických lockdownů. Čili si vybavuji sály plné umění a architektury, ale bez návštěvníků. A trápení před kamerami, abychom zážitek alespoň nějakou cestou ukázali veřejnosti. Z půlročního trvání jsme mohli výstavu zpřístupnit jen na pár dní. Náplastí byla brzy na to pěkně navštěvovaná výstava Architektura v procesu, na níž jsem spolupracovala s Klárou Jenišťovou.

Jaký rytmus by měl mít váš ideální pracovní den?

Až děti odejdou z domu, budu chodit do práce dřív, ale – doufám – taky z ní odcházet. Tu a tam mi vyčítají, že v práci trávím příliš moc času, nemluvě o tom, že si ji nosím i domů.

Proč by podle vás lidé měli navštívit (alespoň jednou) Muzeum umění Olomouc?

Zůstávám u budovy Muzea moderního umění v Denisově ulici. Ti, co se v umění neorientují, můžou přijít prostě proto, že je to krásný dům s překvapivě bohatými interiéry, s krásnými krovky a s věžičkou, z níž uvidí Olomouc z velmi nezvyklé perspektivy. Ti druzí,

řekněme kulturněji založení zájemci, můžou čekat velmi profesionální přístup k prezentovaným sbírkám, které samy o sobě překvapí šíří záběru a kvalitou děl srovnatelných s předním evropskými muzei. Samozřejmostí je dvojjazyčnost všech výstupů pro návštěvníky ze zahraničí.

Co zahrnuje práce kurátorky?

V prvé řadě to má být péče o svěřenou sbírku, v našem případě (jsme na to s Klárou Jenišťovou naštěstí dvě) je to starost o cca 22 000 papírových položek a asi stovku modelů. Znamená to průběžné zpracovávání – od evidence, inventur, přes podněty k restaurování, digitalizaci až po odborné vytěžení témat, která sbírka nabízí. A samozřejmě doplňování sbírky – nové akvizice představují spoustu přípravné práce, průzkum ateliérů, komunikaci s autory nebo jejich dědici. Další část agendy je samotná výstavní činnost a na ni nabalená příprava katalogů nebo samotná produkce. Na rozdíl od jiných institucí podobné velikosti nedisponujeme oddělením produkce výstav. Práce je kolem toho tedy mnohem víc, než se zdá.

Muzeum a jeho návštěvníky je současně třeba aktivizovat i řadou doprovodných programů. V dobách existence Divadla hudby jsem iniciovala vznik přednáškového a performativního formátu Divadlo architektury, ve spolupráci s kolegy mimo muzeum probíhá diskusní platforma Re-vize Olomouc, muzeum se zapojuje například do celorepublikového festivalu Den architektury.

Co ještě? Pod hlavičkou MUO zasedám v různých odborných komisích, ať už na Ministerstvu kultury nebo učilištích architektury různých vysokých škol. Organizování workshopů se studenty architektury je dobrá cesta, jak muzeum může přispívat k tématu veřejného prostoru, rozvoje města a vůbec komunikaci se zástupci

města. Tomu taky věnuji dost času. Poloviční úvazek mi doplňuje grant NAKI, v jehož rámci s kolegy z kateder historie, dějin umění a geoinformatiky UP pracujeme na velkém projektu Olomouc ve 3D.

Která z výše zmiňovaných činností vás nejvíc naplňuje, a kterou chcete mít vždy co nejrychleji za sebou?

Všechny kreativní kroky v práci jsou nezměrnou a v mém případě opravdu zásadní satisfakcí za přemíru byrokracie, kterou jsme stále více zahrnováni.

Příprava výstav je dlouhodobá činnost. Na čem v této chvíli pracujete?

Společně s kolegy zkoumáme kulturu porevoluční Olomouce. Na mně je architektura, rozhovory s pamětníky, průzkum pramenů, ateliérů, vytipování potenciálních exponátů a ilustračního materiálu pro výstavu a katalog, který tento průzkum završí.

Hlavním muzejním projektem je nyní Trienále SEFO 2024. Kdybyste měla vypíchnout jednu jeho část, která by to byla?

Určitě výstavní sál Trojlodí s hlavní přehlídkou prací výtvarníků z širší střední Evropy. Sestava vystavených děl dobře ilustruje téma, které jsme se s kolegy rozhodli sledovat. Pod názvem MOMENTY se skrývají důležité události na časové ose, ale také obraty nazírání, skoky mezi paralelními časovými linkami, různé režimy historicity. To je vnímání času, paměti a historie, jak je prožíváme a vnímáme každý za sebe, a ještě více společnost nebo komunita v různých dějinných situacích. Návštěvník tam najde velmi aktuální práce reagující na válečný konflikt na Ukrajině, humanitární krizi na hranicích Polska a Běloruska, nicméně také velmi poetické obrazy

dějin nebo jejich dodatečných konstrukcí. Téma samo o sobě je dost intelektuální, ale díla samotná mají velkou asociativní schopnost, což si ověřujeme s každou další komentovanou prohlídkou. Mám tu výstavu čím dál raději a jen s těžkým srdcem ji budu deinstalovat.

Otázka je ale trochu nefér – diskvalifikuje ostatní části trienále, bez nichž by nebylo úplné. Právě mnohovrstevnatost uchopení tématu – sonda do našich sbírek, exponáty přivezené do našich stálých expozic z exkluzivní sbírky v Kunstmuseu Bochum, a pak určitě spolupráce s nezávislou galerijní scénou ve městě, to všechno teprve dává celý obraz letošního trienále. Bez toho všeho by nebylo tak dobré. Smích...

Kdy vám při přípravě Trienále SEFO 2024 nejvíce zatrnulo a naopak, kdy jste cítila čistou radost, že se něco nadmíru povedlo?

Momentů váhání, ba i krizí bylo víc než dost, ostatně jako u každé srovnatelně velké akce, která je navíc finančně a personálně podhodnocená. Z mála děláme s týmem muzejníků opravdu maximum. Například instalace rozměrných objektů do výstavních sálů muzea, jež historicky nedisponuje dostatečně velkým nákladním výtahem, přinesla nejednu krušnou chvíli. K mojí nelibosti na sociální síti pronikla fotografie, kde se v roli kurátorky se sepjatýma rukama modlím, aby mi instalační četa nepřepadla přes zábradlí terasy při přesunu části monumentálního sloupu Marka Kvetana. Demontáž a transport designového idolu 60. let, kiosku K 67 od slovinského architekta Saši Mächtiga rovněž nebyla snadná. A naopak právě finální instalace tohoto pokladu, zabýdlená intervencí polského autora Roberta Kuśmirowského, mi dělá radost, po které pátráte. ●

Martina Mertová V letech 2012–2014 a znovu od roku 2019 pracuje jako kurátorka sbírky architektury Muzea umění Olomouc. Vystudovala dějiny umění na Univerzitě Palackého v Olomouci. V teorii i praxi se zaměřuje na dějiny architektury 20. a 21. století. V minulosti pracovala jako památkářka se specializací na ochranu památek moderní architektury. V posledních letech připravila pro MUO výstavy o české účasti na světových výstavách EXPO, o Vile Háje nebo sbírkovou výstavu Architektura v procesu. Píše texty o starší i současné architektuře. Je spoluautorkou knih Slavné vily Olomouckého kraje; SIAL – sdružení inženýrů a architektů Liberec; NAPREJ! Česká sportovní architektura 1567–2012; Paneláci; Kroměříž. Historické město a jeho památky; Šumperák; Bilance / Umění ve veřejném prostoru Olomouce 1945–1989 a další. Martina Mertová usedá v hodnotících komisích, účastní se vědeckých grantů, spolupřipravuje výstavy, diskuse, komentované vycházky pro odbornou i laickou veřejnost. Aktuálně je hlavní kurátorkou přehlídky středoevropského moderního umění Trienále SEFO 2024.

VÝSTAVA

OHŇOVÁ DRAMATA: SYMBOL

BAROKNÍ OPULENTNOSTI

I VĚDECKÉHO POKROKU

↑ Franz Hogenberg, Ohně štěstí a očekávání, Druhý svatební ohňostroj Johanna Wilhelma von Jülich-Kleve-Berg a Jakoby von Baden-Baden, 1585, Stadtmuseum Düsseldorf

Pyrotechnické efekty a ohňostroje naši předkové používali v poněkud jiné podobě než my dnes. V současnosti jde v první řadě o podívanou, v níž se ukrývá nějaký jednoduchý rámec často vztahovaný k události, při jejíž příležitosti se ohňostroj odpaluje. V období renesance zábavní pyrotechnika sloužila propagandistickým účelům a divadelním představením, která představovala křesťanská mystéria, rytířské romány či příběhy antické mytologie. Více zajímavostí a fakt se dozvíte do 29. prosince na výstavě *Ohňová dramata* v Arcidiecézním muzeu Olomouc, ale drobnou ochutnávku nabízíme v tomto textu.

Z BOJIŠŤ DO KOSTELŮ

Základem pyrotechniky – ať už vojenské či zábavní byl střelný prach, který se z Číny dostal do Evropy v době křížáckých

tažení na Blízký východ. Hlavním vstupním evropským místem byl Pyrenejský poloostrov, který byl tehdy pod arabskou nadvládou. Základní využití střelného prachu bylo jasné: šlo o převratnou novinku ve vojenství, a tak se v polovině 14. století na bojištích začala objevovat první děla. Netrvalo dlouho a už v 70. letech téhož století – tedy v době, kdy vládl císař Karel IV. – v italské Vicenze ohněm vylepšili výjev s Holubicí Ducha svatého. Zábavní pyrotechnika pak začala dobývat evropský kontinent. V Itálii se tento druh umělecké produkce rychle ujal v podobě duchovních her, kdy církev pyrotechniku zapojila přímo do příběhů svých mystérií. Hudebně-dramatická představení tak získala na emoční síle a atraktivitě. Práce na těchto divadelních vystoupeních se chopili přední umělci jako například slavný architekt Filippo Brunelleschi (1377–1446). Centrem všeho zajímavého se stala samozřejmě Florencie.

Přestože se ohňová představení konala většinou přímo v kostelech, dobová svědectví nepopisují žádné vážné nehody. Síle ohně odolávaly zdi, výzdoba i osázení přihlížejících. Jedinou dochovanou výjimkou je zprostředkované svědectví Niccoly Machiavelliho (1469–1527), který popisuje fatální požár florentského kostela San Spirito z roku 1471. Machiavelli na základě svědectví vypověděl, že „kostel shořel na popel kvůli velkému množství ohňů používaných při předvádění Sslání Ducha svatého“. Zřejmě však šlo o výjimečný incident, což bylo dáno tím, že v té době už významně pokročily znalosti chemických procesů, kdy zejména hrubost mletí dřevěného uhlí, které se do střelného prachu přidávalo, určovalo výslednou podobu ohňových efektů.

KDYŽ NEVÁLČILI, CHYSTALI OHŇOSTROJE

V druhé polovině 16. století „objevuje“ zábavní pyrotechniku aristokracie pro svou kratochvíli. V té době se už pyrotechnika dostala přes Alpy do severnějších částí Evropy. Nejprve samozřejmě jako součást válečných tažení. Význam Itálie ustupuje a do popředí se dostávají německá města jako Norimberk, kde při místním karnevalovém běhu využívají samotní běžci různé věnce či pugéty, které do okolí plivaly oheň.

Začínají vznikat stále složitější a náročnější představení, jejichž vrcholem je koňský balet. Ohňové efekty byly jejich nedílnou součástí a vysoká společnost se skvěle bavila. Další efektní novinkou byly ohňostrújně hrady. V podstatě šlo o velkolepé inscenování dobývání hradu, kdy nechyběli rytíři, draci plivající oheň a další efekty. Sláva rytířských románů vrcholila a s nimi se vezla i tato opulentní představení, která pro aristokracii připravovali dělostřelečtí důstojníci. Krátili si tak volný čas v období míru.

Evropa v té době prožívala bouřlivá léta církevní reformace. Stáli proti sobě katolíci a protestanti. Obě strany při prosazování svých myšlenek pracovaly s jejich dramatickým zpracováním, což byla staletími ověřená metoda. Pevnou součástí těchto propagandistických děl byla také zábavní pyrotechnika. Střelný prach tak vybuchoval na bojištích i při kázáních.

RAKETOVÝ ROZVOJ PYROTECHNIKY

Jak už jsme zmiňovali, ohňostrújná představení měli na starosti důstojníci dělostřelectva. Někteří z nich vedle praktických ukázek svého umění začali sepisovat i teoretická pojednání, která se i díky knihtisku začala šířit a do stávat k stále více lidem.

Nad ostatní mezi nimi čněl polský generál Kazimierz Siemienowicz (asi 1600 – cca 1651), který je titulován jako Otec raketové vědy. Ve svých dílech popisuje válečnou i zábavní pyrotechniku, uvádí podrobné popisy konstrukce různých raket i architekturu kulis potřebných pro dosažení kýženého účinku na přihlížející. Uvnitř tohoto čísla Muzeionu je Siemienowiczova grafika znázorňující konstrukce pyrotechnických nástrojů a pomůcek – válečných i zábavních. Je zde několik typů ohnivých úlů i vrhacích košů. Nechybí konstrukce jednoduchých bomb, projektilů vystřelovaných z děl i ohňostrújných zbraní. Při představeních využívali herci například ohňostrújný meč, z něhož zhruba pět minut sršel oheň, a rytíř jej mohl efektně využívat třeba při souboji s drakem.

OD MOHUTNOSTI K SUBTILNOSTI

Zlatým věkem ohňových dramata byla druhá polovina 17. století s centry v Drážďanech, Vídni a německých zemích. Nebylo výjimkou, když se používaly ohnivé koule o váze téměř 200 kilogramů.

S příchodem rokoka se objevila i jiná společenská potávka a mohutnost ustupovala do pozadí. Místo ohňových dramata nastoupily odlehčenější ohňostrújně iluminace spočívající ve filigránském nasvětlování zahrad či domů. To vše doprovázelo například recitaci lyrické poezie. Pyrotechnici se dokonce naučili svými efekty psát, takže s nadšátkou můžeme říct, že se objevil předchůdce dnešního videomappingu.

Vrcholem této éry se v roce 1749 stala ohňostrújná iluminace dórského chrámu, kterou v Londýně uspořádali na oslavu míru v Cáchách, který ukončil válku o rakouské dědictví. Představení přihlížel i král Jiří II. a hudbu k němu složil slavný Georg Friedrich Händel (Music for the Royal Fireworks).

BEZ TRAGICKÝCH NEHOD SE TO NEOBEŠLO

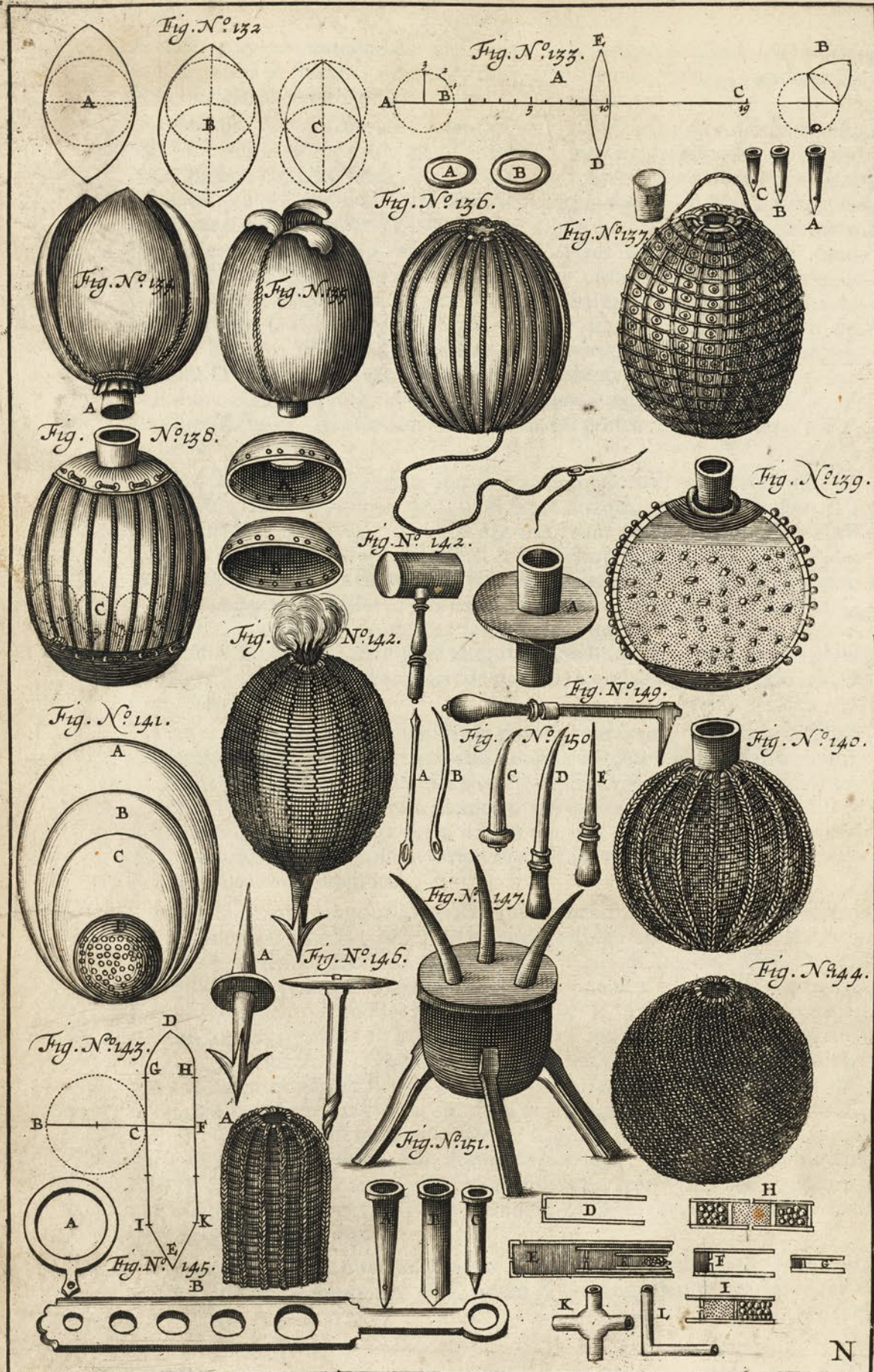
V dnešní době tehdejší ohňová představení rekonstruuje me ze dvou zdrojů. Jednak vycházíme z kartelů, což jsou libreta. Druhým zdrojem jsou grafické listy, které vznikaly jako programy pro diváky. U nich je problém s tím, že zachycovaly ideální podobu, jak si ohňostrújci show představovali. Jelikož pracovali s ohněm, což je vrtkavý živel, nevíme s jistotou, jak výsledná představení probíhala.

Přestože poznání chemických procesů šlo rychle kupředu, o bezpečnosti – jak ji známe dnes – nemůžeme ani zdaleka hovořit. Představení se tak neobešla bez tragických nehod, při nichž umírali lidé, kteří ohňová dramata připravovali nebo se jich účastnili jako herci.

Zřejmě nejtragičtější následky po sobě zanechal ohňostroj zapálený při příležitosti svatby francouzského následníka trůnu Ludvíka (1754–1793) a habsburské princezny Marie Antoinetty (1755–1793), která se uskutečnila 30. května 1770. Série nešťastných okolností při tomto ohňostroji zahynulo několik stovek lidí (přesná čísla se výrazně liší, některé zdroje hovoří až o 3000 obětech). ●

↑ Publikace k výstavě: *Ohňová dramata. Střelný prach, ohňostroje a ohňostrújně iluminace v evropském umění 1400–1750* koncepce a text: Miroslav Kindl | odborné recenze: Miroslav Lukáš, Rostislav Smíšek | grafická úprava a sazba: Jan Zikmund | 496 stran vydalo Muzeum umění Olomouc, 2024

RESTAUROVÁNÍ VENDULA LÁTALOVÁ: DO OBRAZU MADONY SE SV. FRANTIŠKEM Z ASSISI A SV. JANEM KŘTITELEM JSEM SE ZAMILOVALA

↑ Giovanni Battista Bertucci, zvaný da Faenza (*mezi 1465 a 1470 – †1516), *Madona se sv. Františkem z Assisi a sv. Janem Křtitelem*, před 1516, olej na dřevě (mahagon?), polychromovaný a zlacený rám, Arcibiskupství olomoucké.

Vrátit obrazu italského renesančního malíře Giovanniho Battisty Bertucciho *Madona se sv. Františkem z Assisi a sv. Janem Křtitelem* původní podobu a zároveň jej podrobně prozkoumat – to byl úkol pro restaurátorku Vendulu Látalovou. Výsledek její práce můžete zhodnotit v Obrazárně Arcidiecézního muzea Olomouc, kam se vzácný obraz letos vrátil.

Více než dva roky restaurovala Vendula Látalová nejen vzácné dílo, ale také zajímavý rám, ve kterém je umístěno.

Jaká byla práce na takovém obraze?

Pro mě velmi náročná. Byla to jedna z mých posledních zakázek, protože už nastal čas, vzhledem k věku, pověsit restaurátorské řemeslo na hřebík. Deskový obraz byl hodně poškozený. Restaurátoři, kteří se mu věnovali přede mnou, prováděli převážně jen povrchové úpravy, především retuše a obnovu laků. Tyto zásahy byly v celé ploše malby a tvořily silnou vrstvu. Mojí snahou bylo jejich sejmutím obnovit krásu původní malby. Byl to zdoluhavý a náročný proces, během kterého mne často doprovázela tíha zodpovědnosti vůči danému dílu.

Co bylo zapotřebí, abyste zjistila, jak dílo původně vypadalo?

Deska byla v celé ploše zrentgenována. Díky tomu máme řadu snímků, které jsou obsaženy v restaurátorské dokumentaci. Z těchto snímků se pak dalo částečně vyčíst, jak originál původně vypadal. Podařilo se nám objevit ještě starší malbu, která se nachází pod tou současnou. Dochovala se však jenom v částech plochy obrazu.

K obrazu patří i zvláštní rám. Pracovala jste i na něm?

Ano, také. I jeho podoba se v průběhu staletí měnila. S výjimkou zdobných malovaných dekorů uprostřed bočních pilastrů byl plošně přetřen bronzovým nátěrem. Ten byl proveden přes všechny defekty dřeva i časem nahromaděné nečistoty poškozeného původního zlacení. Musela jsem postupně ze všech ploch bronz opatrně sejmut, všechny tyto defekty vytmelit a plátkovým zlatem pak retušovat a doplnit řezbou chybějící prvky. Byla to velmi pracná záležitost. Výsledek však, myslím, stojí za to.

Ak. mal. Vendula Látalová (* 1946) je malířkou a restaurátorkou. Vystudovala Akademii výtvarných umění v Praze, od roku 1995 žije a pracuje v Litomyšli.

↑ Obraz v průběhu restaurování. Na snímku rozšířené sondy ve vrstvách přemaleb.

Rám a obraz měly dříve jiný tvar a možná k sobě původně ani nepatřily...

Ano, obraz i jeho ozdobný rám prošly výraznou proměnou. Podrobným pozorováním rubu obrazové desky jsme zjistili, že byla dříve pravoúhlá a větší. V minulosti byla ve všech směrech seříznuta – dole, po obou stranách a v horní části dokonce do tvaru oblouku. Novému tvaru obrazu pak musel být přizpůsoben i rám, který byl tak doplněn o nové, reliéfně zdobené segmenty v obou horních rozích. Ty vyplnily chybějící plochy mezi obloukově ukončeným obrazem a pravoúhlým vnitřním okrajem rámu.

Proč by neměli návštěvníci Arcidiecézního muzea toto dílo přehlédnout?

Proč? Mám ho moc ráda. Dva roky jsem mu byla tak blízko, dva roky pozorování, hledání, detailní práce

a úvah o dalším postupu. To se pak někdy stane, že se člověk do toho díla zamiluje. Takže nemůžu nestranně radit. Obecně mám moc ráda práce starých mistrů, obzvláště deskové malby. Cítím v nich vloženou lásku lidí, kteří je tvořili, a to je vlastně i odpověď na to, proč obraz nepřehlédnout. ●

↑ Detail ozdobného rámu v průběhu rekonstrukce chybějícího zlaceného dekoru.

Obraz v roce 1932 zakoupil do své olomoucké sbírky arcibiskup Leopold Prečan (v úřadu 1923–1947). Historie jeho vlastníků i podoby je však, jak se zdá, mnohem složitější. Namalován byl zřejmě pro prostředí františkánského řádu, snad přímo pro klášter ve Faenze (oblast Emilia-Romagna), odkud malíř Bertucci pocházel a kde také působil. Současná adjustace ani formát obrazové desky však nejsou původní. Latinský citát *Plutot mourir que changer* (česky „Raději zemřít, než se změnit“), který je umístěn na doplněné spodní liště rámu, je mottem anglické rodiny Quilterů, v jejímž majetku se snad obraz na konci 19. století nacházel a byl upraven do současné podoby. Jeho další stopu lze pak zachytit až na aukci v Bruselu v roce 1924, odkud jej získal prostějovský starožitník Vladimír Seidl.

VÝSTAVA DVA ŠKRÉTOVY OBRAZY MŮŽETE VÝJIMEČNĚ VIDĚT SPOLEČNĚ V ARCIDIECÉZNÍM MUZEU

➤ Karel Škréta, *Sv. Václav dává kácet pohanské modly a stavět křesťanské kostely*, 1641, Muzeum umění Olomouc

Pouze osm velkoformátových pláten namalovaných Karlem Škrétou (1610–1674) a jeho spolupracovníky se dochovalo z původní dvaatřicetidílné série znázorňující výjevy z legendy o sv. Václavovi. Tři malby vlastní Národní galerie v Praze, jednu Muzeum umění Olomouc a zbylé čtyři jsou v soukromých sbírkách. Nyní se po letech opět setkávají dva z nich. *Obraz Svatý Václav dává kácet pohanské modly a stavět křesťanské kostely* je součástí stálé expozice Arcidiecézního muzea v Olomouci, ale až do 24. 11. 2024 zde bude výjimečně k vidění společně s dílem *Svatý Václav okopává vinici, lisuje mešní víno a peče hostie*, které je v soukromé sbírce a veřejnost má téměř mizivou šanci jej spatřit.

Obě malby spojilo restaurování v ateliéru Šárky a Petra Bergerových v letech 2021 a 2024. Nyní vytvořily společně malou expozici, kterou doplňuje dokumentace restaurátorských prací a také oslavný spis k počtě sv. Václava *D. Wenceslao Bohemorum duci ac martyri inclyto sertum [...]* z let 1643–1644, zapůjčený z fondu knihovny Strahovského kláštera v Praze.

Soubor dvaatřiceti lunet inspirovaných legendou sv. Václava vytvořil Karel Škréta se svými spolupracovníky v letech 1641–1643 pro ambit kláštera bosých augustiniánů v Praze na Zderaze, který byl v baroku centrem svatováclavského kultu. V době josefinských reforem, kdy došlo ke zrušení kláštera, byla díla rozprodána. „Podobu nedochovaných maleb si dnes lze částečně představit díky mědirytovým ilustracím řádového rytce „fratera Henrica“, připojených k legendě o sv. Václavovi, sepsané převorem kláštera

P. Aegidiem, ideovým tvůrcem obrazového souboru,“ popsala Helena Zápalková, kurátorka Muzea umění Olomouc.

Jednotlivá plátna financovali různí donátoři. V pořadí desátou malbu z celého cyklu – *Sv. Václav okopává vinici, lisuje mešní víno a peče hostie* – objednal a zaplatil tehdejší primátor Starého Města pražského Václav Voříkovský z Kunratic. Na obraz nechal namalovat dokonce vlastní vinici spolu s vinařskou kaplí sv. Máří Magdaleny z roku 1635, za níž lze rozpoznat siluetu svatovítské katedrály nebo věže Strahovského kláštera. Kaple stojí dodnes u Vltavy v sousedství mostu Svatopluka Čecha, dnes však na jiném místě než původně – v roce 1956 byla jako vůbec první historická stavba v Čechách přemístěna o zhruba 31 metrů směrem k řece, protože bránila rozšíření křižovatky a tramvajové trati. ●

➤ Karel Škréta, *Sv. Václav okopává vinici, lisuje víno a peče hostie*, 1641, soukromá sbírka

← Frater Henricus, *Sv. Václav dává kácet pohanské modly a stavět křesťanské kostely* (Aegidius à s. Joanne Baptista, *D. Wenceslao Bohemorum duci ac martyri inclyto sertum [...]*, Praha 1643–1644)

Frater Henricus, *Sv. Václav lisuje mešní víno* (Aegidius à s. Joanne Baptista, *D. Wenceslao Bohemorum duci ac martyri inclyto sertum [...]*, Praha 1643–1644)

Spis oslavující sv. Václava sestavil P. Aegidius jako komentáře k vybraným momentům z legendy svěťce. Celkem 32 kapitol odpovídá námětům Škrétových obrazů, které se současně staly předlohou pro ilustrace řádového rytce „fratera Henrica“.

NOVÁ AKVIZICE MUZEUM ZÍSKALO DVĚ VZÁCNÉ BAROKNÍ KRESBY

V letošním roce Muzeu umění Olomouc získalo mimořádnou akvizici. Ze soukromé kolekce zakoupilo do své sbírky dvě vzácné barokní velkoformátové kresby zobrazující intronizační ceremoniál kardinála Ferdinanda Julia Troyera z Troyersteinu (v úřadu 1746–1758).

Menší z obou kreseb zachycuje církevní část ceremoniálu – slavnostní procesí do katedrály sv. Václava v čele s biskupem krácejícím pod baldachýnem neseným šesti vazaly. Za ním následují v průvodu řeholníci olomouckých klášterů, diecézní klérus, zpěváci katedrálního chóru, kanovníci, biskupští úředníci a čestná stráž hajduků. Na bezpečný a klidný průběh dohlíží oddíl měšťanských milicí a slavnost si nenechali ujít ani olomoučtí měšťané.

Větší – více než třímetrová – kresba pak zachycuje světskou část oslav – vjezd nového biskupa do sídelního města. Tuto kresbu současně věrně reprodukuje rozměrný obraz ze sbírky Olomouckého arcibiskupství, který nechal o více než třicet let později namalovat kardinálův synovec, a který je dnes vystaven ve stálé expozici Arcidiecézního

muzea. Průvod se odehrává v kulisách rozvinutého panoramatu města nahlíženého od severu. Zleva vidíme průčelí jezuitského kostela Panny Marie Sněžné a před ním čelo průvodu následované jezdeckým, kočáry prelátů a šlechty jedoucí dnešními ulicemi Denisova a Ostružnická až k západní frontě domů Horního náměstí. Vpravo od radnice stojí sloup Nejsvětější Trojice, na kresbě je ovšem představen pouze typově – v době Troyerova uvedení na biskupský stolec ještě zdaleka nebyl dokončen. Zcela v popředí pak vidíme slavnostní Troyerův kočár tažený šestispřežím vraníků a doprovázený hajdukami. Také on je dnes součástí expozice Arcidiecézního muzea. Druhou polovinu procesí opět tvoří převážně diecézní klérus a obyvatele města, kteří sledují průvod také z ulice, náměstí i oken domů.

S kresbami souvisí ještě třetí, obdobně koncipovaná kresba, dnes uložená ve sbírce Moravské galerie v Brně. Vedle intronizačních medailí dokumentuje rozhazování stříbrných žetonů mezi lid před katedrálou. Všechny tři kresby tvořily dříve jeden celek, který byl nejpozději po druhé světové válce rozptýlen. Jejich autorem je pravděpodobně malíř František Antonín Palko (1717 Vratislav – 1766 Vídeň), od roku 1745 činný v Troyerových službách. Ačkoli nevíme jistě, k jakému účelu byly rozměrné a velmi detailně zpracované kresby původně vytvořeny, hypoteticky lze uvažovat o návrzích pro velkoformátové pamětní grafické listy, k jejichž realizaci nakonec nedošlo.

Obě kresby nyní čeká náročné restaurování, po němž by mělo následovat jejich představení veřejnosti. ●

↑ František Vavřinec Korompay – okruh, *Slavnostní vjezd kardinála Ferdinanda Julia Troyera do Olomouce*, 1783 (?), olej na plátně, 104 × 641 cm, Arcibiskupství olomoucké

↑ František Antonín Palko (?), *Slavnostní procesí kardinála Ferdinanda Julia Troyera do katedrály sv. Václava*, 1747, kresba perem a štětcem, šedě lavírováno, 55 × 227 cm, Muzeum umění Olomouc

← František Antonín Palko (?), *Intronizační vjezd kardinála Ferdinanda Julia Troyera do Olomouce*, 1747, kresba perem a štětcem, šedě lavírováno, 55 × 312 cm, Muzeum umění Olomouc

↑ Karel Kašpařík, bez názvu, 30. léta 20. století

SPOLUPRÁCE FOTOGRAFIE Z MUZEJNÍCH SBÍREK VYRAZILY DO SVĚTA

Fotografie ze sbírek Muzea umění Olomouc se díky práci kurátorky Štěpánky Bieleszové na podzim představily na několika zahraničních výstavách. Ať už jde o rakouskou Vídeň, polská města Opole a Białystok nebo slovenskou Bratislavu, kam zavítaly hned dvě výstavy.

OLMÜTZER FOTOGRAFEN.
GROSSE GESCHICHTEN
AUS EINER KLEINEN STADT.
VLADISLAV GALGONEK,
MICHAL KALHOUS,
KAREL KAŠPAŘÍK, BLANKA
LAMROVÁ, MILOSLAV
STIBOR, PETR ZATLOUKAL
Velvyslanectví ČR ve Vídni
17 09 — 17 10 2024

↑ Blanka Lamrová, Nádraží, 1977

VELKÉ PŘÍBĚHY Z MALÉHO MĚSTA

České velvyslanectví ve Vídni se díky spolupráci Muzea umění a Vydavatelství Univerzity Palackého může pochlubit výstavou *Velké příběhy z malého města* představující sérii knižních publikací Olomoučtí fotografové. Ta mapuje život a dílo významných fotografických osobností, které působily či působí v Olomouci v průběhu 20. a 21. století. Klade důraz na specifika tvorby jednotlivých autorů, z nichž mnozí podstatným způsobem zasáhli jak do vývoje fotografického média, tak originálně obohatili řadu dobových uměleckých trendů a výtvarných tendencí v domácím i mezinárodním kontextu. Na výstavě se tak objevují fotografie Miloslava Stibora, Petra Zatloukala, Karla Kašpaříka, Michala Kalhouse, Blanky Lamrové či Vladislava Galgonka. Ještě v letošním roce tuto sérii rozšíří kniha s fotografiemi Mileny Valuškové.

ZÁTIŠÍ V BIAŁYSTOKU

Výstava STILL LIFE / SET ADAPTATION v polském Białystoku byla v září a říjnu poctou jednomu z klíčových uměleckých žánrů – zátiší. Zaměřuje se na podoby zátiší v oblasti fotografie v období od konce 19. století do nedávné současnosti. Obsahově čerpá ze sbírky fotografií Muzea umění Olomouc, která je třetí největší veřejnou sbírkou v České republice. Jsou zde zastoupeny například fotografie Josefa Sudka, Jana Hajna, Huga Demartiniho, Jindřicha Broka, Libora Fáře, Evy Kmentové, Jindřicha Štyrského, Jaromíra Funkeho či Jany Želibské.

↑ Josef Sudek, Zátiší, 50. léta 20. století

Výstavní koncepci sestavila kurátorka Štěpánka Bieleszová v Galerii Sleńdzińskich na základě výzkumných výsledků uměleckého historika Abyho Warburga (1866–1929). Ten zásadně přispěl ke změně vnímání a výkladu významu uměleckých děl a jejich interpretace s ohledem na společenské, historické, kulturní či politické nebo i geografické souvislosti. Soubor je koncipován jako sekvence z historického obrazového atlasu, který byl pro Warburga synonymem sumarizující vědecké publikace předminulého století.

Při sestavování výstavního souboru pracovala kurátorka s tematickými ukázkami fotografií od konce 19. století až po současnost. V souladu se současnou preferencí vizuální komunikace, výstavní soubor fotografií rezignuje na textovou interpretaci obsahu a usiluje o ovlivnění intuitivního čtení celku i jednotlivých fotografií na základně vlastní obrazové paměti každého diváka.

STILL LIFE / SET ADAPTATION SBÍRKA FOTOGRAFIE MUZEA UMĚNÍ OLOMOUC Galeria Sleńdzińskich, Wiktorii 5, Bělostok 27 09 — 20 10 2024

↑ Jan Hajn, *U skladníka*, z cyklu *Z fabriky*, 1959

↑ Petr Zatloukal, z cyklu *O čem sní kluci?*, 2000

Cílem projektu je podpořit alternativní způsob vnímání fotografií, který podobně jako všudypřítomné fotografické obrazy migruje v prostoru, čase a v mysli každého pozorovatele.

RYTMY A ALGORITMY

Na tvorbu pěti výjimečných olomouckých autorek – Dagmar Havlíčkové, Inge Koskové, Miriam Macků, Eleonory Pražákové a Mileny Valuškové – se zaměřila výstava v polském městě Opole. Tvorbu olomouckých autorek představuje projekt v kontextu středoevropské umělecké scény – návštěvníci zde spatří ukázky volné tvorby několika generací výtvarnic a fotografek ze střední Evropy, které se věnují práci s linií (Katarzyna Białoń, Klára BočKayová, Kvetoslava

↓ Vanda Mesiariková, *OLAM*, 2023

↓ Milena Valušková, z cyklu *Zahrada*, 1985

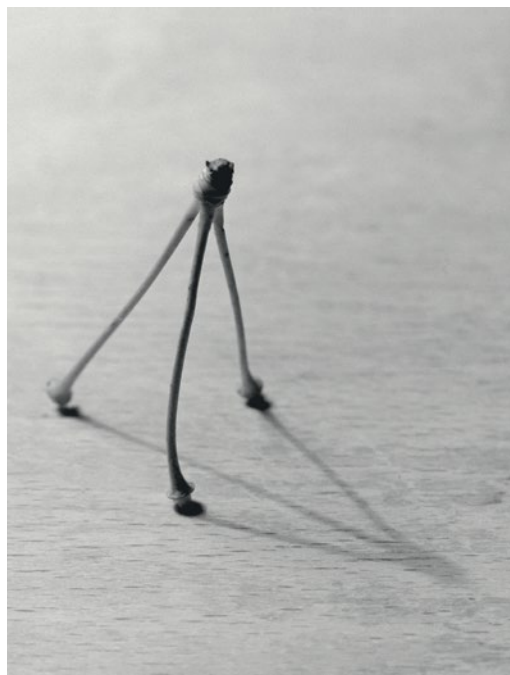
↑ Katarzyna Białoń, *Ráda tě vidím*, 2021

Fulierová, Zsuzsanna Korodi, Dóra Maurer, Vanda Mesiariková, Vera Molnár, Katalin Nádor, Joanna Przybyła, Ania Winiarska-Wasilewska).

Zdánlivě jednoduchá a prostá linie, čára, škrábanec či dotek hrotu tužky nebo pera, se v jejich uměleckém podání stávají nástrojem, který je schopen – podobně jako v geometrii – vytvářet samostatný, svébytný a nezávislý prostor. Ať už jej chápeme jako objem nebo prostor obklopující pomyslný střed či jádro, případně naopak jako virtuální či mentální vymezení životního rámce se všemi emocionálními strastmi.

Důležité je také sledování inspiračních zdrojů a podnětů, vedoucích u každé autorky ke zcela odlišnému výrazu. Zdrojovými momenty jsou moderní vážná hudba, monotónnost každodenní modlitby, sezónně se opakující přírodní rytmy či pohyby nebo generované kódy vedoucí k vytvoření nezaměnitelných a osobitých uměleckých děl, která neverbálně, ale za to velmi příjemným vizuálním jazykem, promlouvají k současnému divákovi. Nabízejí mu útočiště nebo doslova únikový prostor z každodenní reality.

Projekt vznikl v přátelské a odborné spolupráci několika institucí. Podíleli se na něm například Muzeum umění Olomouc, České centrum Varšava, Bala-tonfüred Modern Art Center, Instytut Liszta Warszawa a také sběratelé Jindřich Štreit a Balázs Szluka.

↑ Michal Kalhous, bez názvu, 1999

↑ Michal Kalhous, bez názvu, 1996

KALHOUS A GALGONEK VYSTAVUJÍ V BRATISLAVĚ

Hned dva olomoučtí fotografové v listopadu a prosinci prezentují svá díla na mezinárodním festivalu *Mesiace fotografie* v Bratislavě. Obě výstavy pořádá Muzeum umění Olomouc ve spolupráci s Vydavatelstvím Univerzity Palackého v Olomouci.

Od 8. do 30. listopadu své fotografie vystavuje ve Staroměstském centru kultury (Pistoriho palác) Michal Kalhous společně s autory, jako jsou Jiří Kovanda, Marie Kratochvílová, Markéta Othová, Josef Sudek, Jan Svoboda, Miroslav Tichý, Jiří Toman, Milena Valušková či autorská dvojice Lukáš Jasanský – Martin Polák, s nimiž Kalhous sdílí podobný pohled jak na svět, tak i na fotografii a její obsahové a formální možnosti. Výstavní projekt *TO ČI ONO* představuje průřez třicetiletou fotografickou činností Michala Kalhousa, a to v dobovém a uměleckém kontextu tvorby autorů, kteří jej inspirovali a podnítili k vlastní autorské práci. Projekt je syntézou nových i starších snímků z let 1995 až 2020, které autor daroval Muzeu umění Olomouc v roce 2022 v souvislosti s přípravou své monografické publikace (Edice Olomoučtí fotografové, Olomouc 2022).

↑ Michal Kalhous, bez názvu, 90. léta 20. století

MICHAL KALHOUS
TO ČI ONO
Staromestské centrum
kultúry a vzdelávania,
Pistoriho palác, Bratislava
08 11 — 30 11 2024

VLADISLAV GALGONEK
MISTŘI VOLANTU
Stredoeurópsky dom fotografie,
Umelecký klub Studňa, Bratislava
08 11 — 22 12 2024

↓ Vladislav Galgonek, Žně na Osoblažsku, 8. srpna 1975. Kombajnér Michal Selinger ze Slezských Rudoltic při sklizni na kombajnu SK-4

↑ Vladislav Galgonek, Žně na Osoblažsku, 8. srpna 1975. Kombajnér Karel Navrátil

Také 8. listopadu začíná výstava Vladislav Galgonek: *Mistři volantu*. Ve Středoevropském domě fotografie – Uměleckém klubu Studna potrvá až do 22. prosince.

Soubor *Mistři volantu* byl sestaven z fotografií autora uchovávaných od roku 1973 v archivu agentury ČTK. Zahrnuje především mužské (výjimečně i ženské) dělníky při sezónních zemědělských pracích. Jejich průběh Galgonek pravidelně dokumentoval pro agenturu a dnes, s odstupem padesáti let, představují specifický dokument normalizačního zemědělství.

Výjimečnou skupinu pak tvoří snímky řidičů kombajnů, traktorů a dalších zemědělských strojů, které se Galgonek snažil rok, co rok invenčně zachytit. Ať už z podhledu nebo průzory skrze radlice nebo žací lišty. Soubor je dokladem dobového fotografického mistrovství, kdy autor musel kličkovat mezi řadou omezení, a přesto chtěl zachytit zajímavý moment v dobré obrazové kvalitě. Přitom nemohl sám volit témata, nesměl dokumentovat sklíčené nebo staré či postižené lidi a jeho snímky denně podléhaly ideologické i obrazové cenzuře v agentuře. ●

↑ Vladislav Galgonek, Kombajnéri Stanislav Polásek, František Onderka, Jaroslav Brázda a Bohumil Mikovič, JZD Nový život v Tovačově na Přerovsku, 13. srpna 1981

FOTOGRAFIE

NOVÁ PUBLIKACE Z EDICE OLOMOUČTÍ FOTOGRAFOVÉ: MILENA VALUŠKOVÁ

Ještě předvánoční trh stihne zbrusu nová kniha ze série Olomoučtí fotografové. Tentokrát se v ní představí dokumentární tvorba Mileny Valuškové. Jde již o sedmou publikaci, která vzniká ve spolupráci Muzea umění Olomouc s Vydavatelstvím Univerzity Palackého. Dosud vyšly knihy o Miloslavu Stiborovi, Petru Zatloukalovi, Karlu Kašpaříkovi, Michalu Kalhousovi, Blance Lamrové a Vladislavu Galgonkovi.

Cílem edice je zmapovat život a dílo významných, někdy opomíjených či pozapomenutých autorů, kteří působili či působí v Olomouci v průběhu 20. a 21. století. Ediční řada klade důraz na specifika tvorby jednotlivých fotografů a na mimořádný regionální i nadregionální přínos jejich působení, a to hned v několika obdobích.

Fotografka Milena Valušková prošla během svého života snad všemi oblastmi fotografie. Od konce šedesátých let se profesně věnovala klasické ateliérové fotografii, kdy se v tzv. komunálním ateliéru specializovala na portréty dětí. V sedmdesátých letech absolvovala krátkou, ale

nenahraditelnou zkušenost na klinice soudního lékařství, kde fotografovala oběti násilných činů i předměty doličné pro soudní jednání. Podobně spolupracovala i s olomouckou lékařskou fakultou na přípravě studijních materiálů a dokumentovala i vědecko-výzkumné projekty. V letech 1977 až 1983 vystudovala obor umělecká fotografie na Filmové akademii múzických umění v Praze. V osmdesátých letech působila jako fotografka v olomouckém středisku Státní památkové péče a ochrany přírody. Její tvorba se rozpíná od dokumentu až po mnohovrstvenaté krajinné studie a technicky komplikovaná zátíží. ●

Milena Valušková, Štěpánov, 1983

TRIENÁLE SEFO 2024 JE ZÁKLADNÍM KAMENEM LETOŠNÍHO PODZIMU

1

2

3

1 (After)After party: Art & Chill → Slunečné počasí přilákalo ve středu 25. září na terasu Muzea umění Olomouc přes 160 lidí, zejména studenty, pro něž to bylo přivítání na zahájení nového akademického roku. Setkání nabídlo komentované prohlídky výstav Trienále SEFO 2024 včetně hudby a občerstvení. Pro zahraniční studenty se konala navíc jedna prohlídka i v angličtině.

2 EDU ZÓNA: Ted' a tady → Aktivní zóna Trienále SEFO 2024 přibližuje přes osobní příběhy každodenní nelehké výzvy těch, kteří byli nuceni opustit svou vlast, rodinu, přátele a budovat vše od začátku. Návštěvníci se stávají spoluvůdci nové cesty a nového monumentu, který ji symbolizuje – TEĎ A TADY. Věci, které se staly, zpět nevrátíme, ale můžeme ovlivnit, co se bude dít dál.

3 EtchingRoom1: Zpaměti → Výstavu Momenty v Trojlodí Muzea moderního umění obohatila 10. září 2024 instalace Zpaměti, kterou vytvořilo umělecké duo EtchingRoom1. Tvorbu Anny Chodkové a Kristiny Jaroš motivoval průzkum aktuální situace památek na Ukrajině, kterou mapuje investigativní archeolog Roman Liubun.

Vysokoškoláci dostali od muzea dárek na začátku semestru – After Party v Trienále, pro děti jsme připravili novou edukativní zónu Ted' a tady a Trojlodí obohatila výstava Zpaměti uměleckého duo EtchingRoom1. Pomyslnou třešničkou je výstava fotografií dortů Petra Šmalce v kavárně Arcidiecézního muzea.

4

5

6

4 ATELIÉR 6+ | Je to na draka! → Jak to chodí v muzeu, když se v něm objeví drak? Kdo nevěděl, mohl to zjistit v našem ateliéru. Společnými silami se děti na workshopu pokoušely zmíněného ohňotvůrce zkrotit. Ateliér byl součástí výstavy Ohňová dramata.

5 Das Filmfest v CENTRALU → Na začátku listopadu hostil CENTRAL Muzea umění Olomouc 18. ročník festivalu německy mluvených filmů Das Filmfest. Diváci zhlédli pět oceňovaných snímků z Německa, Rakouska a Švýcarska. Festival by s mírnou nadsázkou mohl nést podtitul: Skvělé filmy, které nikde jinde neuvídíte.

6 Dorty Petra Šmalce → V kavárně Amadeus Coffee & Wine, kterou najdete v Arcidiecézním muzeu Olomouc, si můžete až do konce tohoto roku prohlédnout poněkud netradiční fotografickou výstavu dortů Petra Šmalce. Ilustrátor, výtvarník a dvorní grafik našeho muzea se totiž mimo jiné věnuje právě originálnímu zdobení narozeninových dortů.

LOUTKOVÉ
DIVADLO
V CENTRALU

10 11 2024

PRO DĚTI

DIVADLO NA ZÁBRADLÍ:
FRANZ A KAVKA

16:00 | CENTRAL | 45 min.
→ vstupné 200 Kč

loutkové představení
pro rodiče s dětmi od 4 let
omezená kapacita 50 míst

**Pohádkový kabaret
pro „intoše“ od 4 let.**
Franz Kafka jednou údajně potkal malou plačící holčičku, které se ztratila panenka. „Neztratila, jen se odstěhovala,“ řekl jí. A protože to byl v hloubi duše úředník, začal psát děvčátku dopisy, které podepisoval: „Tvá panenka“. Všichni kafkologové po těch dopisech pátrají, ale marně. A MY JE MÁME! Nebo nemáme?

Uvidíme. Přijďte se zasmát! Přijďte si zazpívat! Přijďte se podívat světu s Josefem K.

režie: Jiří Jelínek
dramaturgie: Tereza Lexová
scénografie: Barbora Čechová
hudba: Tomáš Alferi
hrají: Anežka Kubátová, Barbora Kubátová, Lucie Flemrová, Klára Koula Kleplová

24 11 2024

PRO DĚTI

LOUTKY BEZ HRANIC:
GOLEM

16:00 | CENTRAL | 40 min
→ vstupné 150 Kč

loutkové představení
pro rodiče s dětmi od 3 let

Loutková pohádka na motivy starých židovských pověstí a legendy o Golemovi. Náš příběh se odehrává za vlády císaře Rudolfa II. Pražský hrad hostí významné alchymisty a umělce, překypuje drahocennostmi. Avšak lid v podhradí sužuje proradný rádce a chudoba. Proto Rabin Löwe povolá ku pomoci hrdinu z hlíny, Golema. Zprávy o jeho síle a skutcích

doputují až na hrad a císař Rudolf se rozhodne využít Golema jako válečnou zbraň. Díky odvaze rabínovy dcery Ester však příběh nakonec skončí dobře.

koncept, režie: Tomáš Podrazil
scénografie: Marie Hásková
hudba: Tomáš Alferi
hraje: Tomáš Podrazil

15 12 2024

PRO DĚTI

DIVADLO VÍTI
MARČÍKA: SETKÁNÍ
PŘED BETLÉMEM

16:00 | CENTRAL | 45 min
→ vstupné 180 Kč

loutkové představení
pro rodiče s dětmi od 3 let

**Za lidmi dobré vůle se nese
radostná zvěst o narození
Spasitele.**
Příběh o narození Ježíška a příběh několika přátel, kteří se každým rokem setkávají před vyřezaným betlémem, aby společně oslavili Vánoce. Pějí koledy a chválí požehnaný čas.

scénář a režie: Vítězslav Marčík
scéna a loutky: Jan Růžička
hrají: Terezie Vacková Marčíková, Roman Jack Urban, Vítězslav Marčík

02 02 2025

PRO DĚTI

DAMÚZA:
LOVCI LANÝŽŮ

16:00 | CENTRAL | 40 min.
→ vstupné 150 Kč

loutkové představení
pro rodiče s dětmi od 5 let
omezená kapacita 50 míst

**Dobrodružná výprava
za zlatem lesa.**
Jak se do lesa volá, tak se z lesa ozývá. Bojíte se rádi? Pojdte s námi na lov až do nejtemnějších hlubin lesa. Na lov lanýžů. Lanýž je opravdový poklad. Král říše hub, draho-kam lesa, diamant kuchyně. Jeho hledání je veliké dobrodružství. Lovci jsou dva svérázní samoroští, kteří už prošoupali nejednu holínku. Les je

jejich noční království. Svoji práci mají v malíku, ale vědí o lese všechno? Znájí všechny pasti proměnlivé přírody, která je jejich druhým domovem? A kdo je tady vlastně doma?

režie: Jiří Ondra
scénografie: Tereza Bartůňková
Hudba: Marek Doubrava
hrají: Pavol Smolárik, Richard Fiala, Jiří Ondra

23 03 2025

PRO DĚTI

TEÁTR PAVLA ŠMÍDA:
VĚTRNÁ POHÁDKA

16:00 | CENTRAL | 45 min
→ vstupné 150 Kč

loutkové představení
pro rodiče s dětmi od 3 let

**Podivín Větrovec s Větrovcem
juníorem cestují po světě. Kam je
vítr zavane, tam o něm vypráví.**
Pohádku o dětech od větrného mlýna. Když jednou vítr ustane a nastane nekonečné bezvětrí, vydají se do světa hledat krále větru. Průvodcem je jim kohout z korouhvičky. Jejich dobrodružná cesta začíná

hádankou: „Kdo je králem větru a kde přebývá? Kde se nejvzácnější a nejmocnější vítr ukrývá?“

režie: Stanislava Kočvarová
scéna: Simonetta Šmídová
loutky: Jan Růžička
hrají: Pavel Šmíd, Filip Šmíd

09 02 2025

PRO DĚTI

TOY MACHINE:
POPELKA

16:00 | CENTRAL | 45 min.
→ vstupné 150 Kč

loutkové představení
pro rodiče s dětmi od 3 let

**„Já chci moc a ještě víc! Zlato,
perly, stříbro!“ A co pro Popelku?**
Popelce stačí jen tři obyčejné oříšky. Obyčejné? Kouzelné jsou! A Popelce přinesou štěstí. To může být ukryto v maličkostech, v oříšku, ve ztraceném střevíčku, polibku. Naše

Popelka už nebude sedět v koutě! Takový život si nikdo nezaslouží!

hraje: Tomáš Běhal
loutky: Tomáš Běhal
návrhy loutek a pomoc při výrobě: Leona Tlačilová, Pavel Heřmann

24 04 2025

PRO DĚTI

LOUTKY BEZ HRANIC:
NA DVORKU

16:00 | CENTRAL | 35 min
→ vstupné 150 Kč

loutkové představení
pro rodiče s dětmi
od 2 měsíců
omezená kapacita 50 míst

**Byl jednou jeden dvoreček,
na dvorečku tvoreček,
ten nestačil se divit, kdo
na dvorku bydlí!**
Křehký loutkový zážitek pro imaginativní hlavičky.

autorský tým: Dora Bouzková, Lukáš Bouzek, Magdalena Koděrová, Marek Doubrava, Jan Tranta
hrají: Dora Bouzková, Lukáš Bouzek

↓ INTERAKTIVNÍ ARCHITEKTONICKÝ MODEL OLOMOUCKÉ KATEDRÁLY

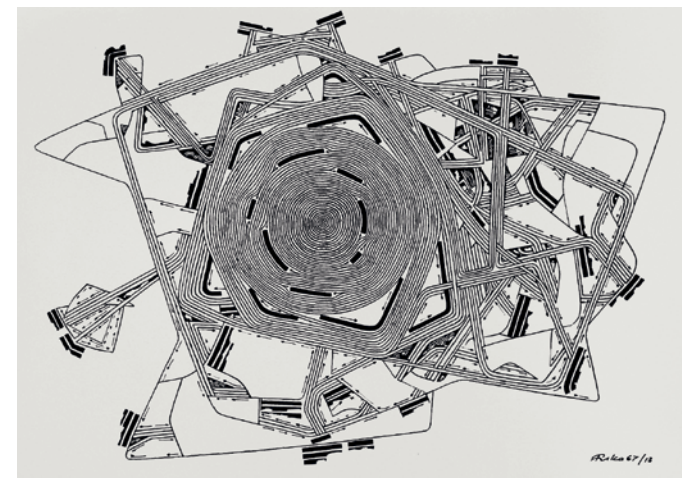
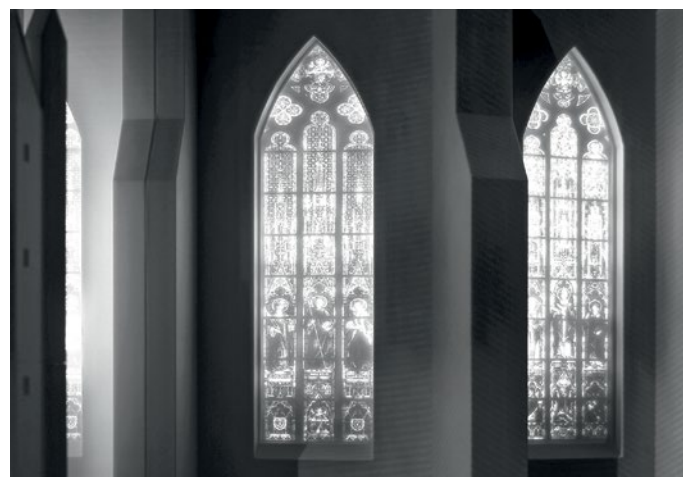
Architektonický model nemusí být jen statické zobrazení zmenšené architektury. V rámci projektu „Friedrich kardinál von Fürstenberg – poslední aristokrat na stolci olomouckých arcibiskupů“ vznikl inovativní model katedrály sv. Václava, který propojuje světlo, zvuk, 3D tisk, animaci a proces skládání.

Byl vytištěn na 3D tiskárně jako výsledek kreativní spolupráce mezi edukátorkou Hanou Lamatovou a Janem Brusem, odborným asistentem Katedry geoinformatiky Univerzity Palackého v Olomouci. Při tisku rozměrného modelu olomoucké katedrály sv. Václava, jehož jižní věž měří na výšku 154 cm, autoři využili nové postupy a vytvořili vitrážová okna zářící barvami. V týmu autorů podílejících se na tvorbě modelu nechyběl ani zkušený animátor

Radim Ševčík, který svou prací pomohl odvyprávět historický příběh katedrály.

V Arcidiecézním muzeu Olomouc je model k vidění do 31. 12. 2027 jako intervence ve stálé expozici *Zde se nacházíte*. ●

Architektonický model byl vytvořen v rámci projektu podpořeného z finančních prostředků Ministerstva kultury České republiky prostřednictvím Programu aplikovaného výzkumu a vývoje národní a kulturní identity (NAKI III) – číslo projektu DH23P03OVV015.

↓ METAMORFÓZY BUDOU ZKOUMAT NÁVŠTĚVNICKOU ZKUŠENOST

Měníme se při pohledu na umělecké dílo? Jak se mění umělecké dílo v průběhu času? Je možné proměnit hmotu v něco nehmotného a člověka ve zvíře? Antické pověsti předložily lidstvu řadu příběhů, které se staly nedílnou součástí evropské kultury a předávají se v různých uměleckých podobách staletími.

Karíma Al-Mukhtarová, Annibale Carracci, Carlo Cignani, Emil Filla, Vladimír Fuka, Monika Havlíčková, Xénie Hoffmeisterová, Zdeněk Hůla, Angelika Kauffmannová, Eva Kmentová, Vlastimil Květenský, Rupert Kytka, Ivana Lomová, Josef Mařatka, Otto Placht, Jiří Rathouský, Jaroslav Róna, Zbyněk Sekal, Josef Šíma, Josef Štursa, Adriana Šimotová...

Všichni tyto umělci a umělkyně se ve své tvorbě těmito problémy zabývají, takže se jejich díla objevují

v připravované výstavě Muzea umění Olomouc s názvem METAMORFÓZY – výzkumné výstavě zaměřené na problematiku návštěvnické zkušenosti (visitor studies). Cílem výstavy je oslovit nezainteresované návštěvníky a pozitivně ovlivnit jejich návštěvnický prožitek.

Výstava je postavena na konceptu postupného seznamování se s příběhy z 8. knihy Ovidiových Proměn interpretovaných významnými uměleckými díly. Dalším tématem výstavy je materiál výtvarného díla, který podléhá neustálým proměnám vlivem prostředí a času, což si návštěvníci budou moci ověřit vlastními smysly prostřednictvím speciálních edukačních exponátů.

Výstava v Galerii Arcidiecézního muzea Olomouc se koná od 30. ledna do 6. dubna 2025. ●

↓ DEBATA O ARTWASHINGU

Už jste si někdy říkali, že si tato firma či člověk zlepšuje svou pověst prostřednictvím umění? Přemýšleli jste nad morální stránkou uměleckého světa? V zahraničí i u nás se množí protesty proti tzv. artwashingu, využívání umění k vlastní pozitivní propagaci. Chcete vědět víc? Přijďte na debatu: zjistíte, o co se jedná a můžete k tématu sami vyjádřit.

DEKA artwashingu → pondělí 2. 12. 2024, 18:30, Arcidiecézní muzeum Olomouc → Živá debata mezi osobností a publikem. Večer zahájí ukázkou soutěžní debaty studenti z Asociace debatních klubů. ●

POEZIE

CENA VÁCLAVA BURIANA TENTOKRÁT MÍŘÍ DO MAĎARSKA A POLSKA

Letošní cenu Václava Buriana za poezii přičkla odborná mezinárodní porota maďarské básnířce Zitě Izsó, diváky nejvíce zaujala polská básnířka a prozaička Urszula Honek. Obě ceny umělkyně převzaly 2. října při slavnostním zakončení večera autorských čtení v CENTRALU Muzea umění Olomouc.

ODBORNÁ POROTA: Zofia Bałdyga (PL), Petr Borkovec (CZ), Sabine Eschgfäller (DE), Mária Ferenčuhová (SK), István Vörös (HU), Tomáš Tichák (čestný člen za Výbor pro Cenu Václava Buriana).

CENA VÁCLAVA BURIANA OLOMOUC navazuje na odkaz olomouckého novináře, polonisty a básníka Václava Buriana (1959–2014). Porota nominuje pět básníků z Polska, Slovenska, Česka, německojazyčné Evropy a od roku 2023 také Maďarska. V roce 2022 bylo hostující zemí Bělorusko. Po autorském přednesu následuje veřejná diskuse a hlasování o vítězi. Posláním Ceny Václava Buriana je prezentace současné středoevropské poezie.

↓ odborná porota

↓ Urszula Honek

↓ Juliana Sokolová

↑ Zita Izsó

↑ Clara Cosima Wolff

Neobvyklého básnického klání – 9. ročníku Ceny Václava Buriana – se kromě oceněných autorek zúčastnili ještě německá básnířka a umělkyně Clara Cosima Wolff, slovenská básnířka Juliana Sokolová a český básník Luboš Svoboda.

CENA PRO JACKA PURCHLU

Vedle Ceny za poezii a Ceny diváků se uděluje také Cena za kulturní přínos ke středoevropskému dialogu, kterou v CENTRALU převzal 18. října polský historik umění a ekonom Jacek Purchla. „Součástí tohoto večera byl i rozhovor s Jackem Purchlou, který s ním vedl emeritní ředitel Muzea umění profesor Pavel Zatloukal,“ doplnil Alexandr Jeništa z Muzea umění Olomouc. ●

↑ Luboš Svoboda

↑ Jacek Purchla

↓ ocenění pro Jacka Purchlu

↑ debata s Pavlem Zatloukalem

DÍLNA

K67

Milé malé, větší a velké děti, přicházíme s nabídkou tvůrčí práce, která bude tentokrát manuálně trochu náročnější, nicméně uvidíte, že bude stát zato. Vy, menší děti, můžete požádat o pomoc někoho ze starších v rodině, vy starší to nejspíš zvládnete sami.

Na co se to vlastně koukáme?

Je to kiosek (stánek), který navrhl slovin-
ský designer a architekt Saša Mächtig v roce
1967, proto je tento objekt nazýván K67. Byl
používán jako přenosný prostor, v němž se
prodávala například zmrzlina nebo ovoce
a zelenina v městských venkovních prostorech,
třeba na náměstí. Výhodou bylo, že se tyto kio-
sky mohly různě propojovat a vznikala tak větší
a komplikovanější stavba pro praktické užití.

Zmínili jsme rok 1967. Bylo to období výraz-
ných barev, radosti a naděje v budoucnost.
Ve světě vznikaly zajímavé filmy, novátorská
hudba, která se stávala hlavním hudebním proudem,
a vycházely skvělé knihy, které se čtou
dodnes. Celková dobová atmosféra se otiskla
i do barevnosti a designu tohoto kiosku.

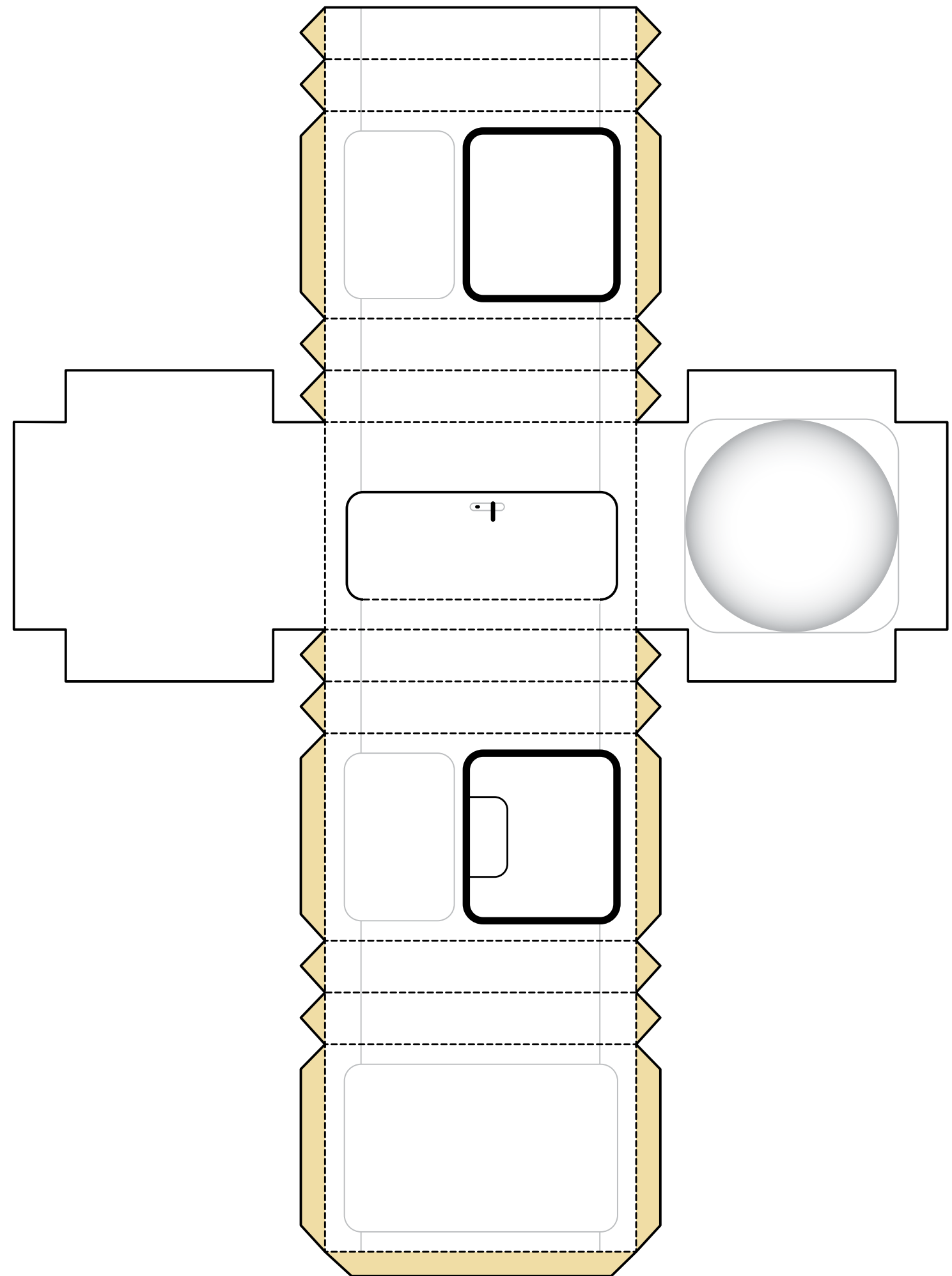
Dnes už je to věc historie. Teď máte ale pří-
ležitost tento historický kousek vzít doslova
do vlastních rukou a znovu jej oživit.

Jak na to? Jednoduše.

- 1 Nejprve si dobře prohlédněte fotku kiosku (nebo se můžete přijít podívat do Muzea umění na naši terasu, kde ho uvidíte na vlastní oči). Nechejte se inspirovat jeho barevností a vybarvete. Použít můžete pastelky, olejové pastely nebo i fixy.
- 2 Vystříhněte pečlivě po obvodu.
- 3 Až budete hotovi, přiložte pravítko postupně ke každé přerušované čáře a např. párátkem udělejte opatrně rýhu. Pak se vám budou strany lépe ohýbat. (Pozor: dveře zčásti vystříhnete, zčásti ohnete.)
- 4 Žlutě vybarvené plochy slepte pečlivě k sobě.
- 5 A je to!

Přejeme vám hodně štěstí. Tak do toho.

MUO PAVEL HOLEKA
HEBREJSKÁ ABECEDA
12 11 — 29 12 2024
DNY ŽIDOVSKÉ KULTURY
OLOMOUC